

**M A S A R Y K O V A
U N I V E R Z I T A**

EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA

Finanční gramotnost studentů středních škol

Bakalářská práce

VERONIKA ŠKUTCHANOVÁ

Vedoucí práce: doc. Ing. Martin Svoboda, Ph.D.

Katedra financí
Program Finance

Brno 2022

MUNI
ECON

ZADÁNÍ
BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2021/2022

Studentka:	Veronika Škutchanová
Program:	Finance
Název práce:	Finanční gramotnost studentů středních škol
Název práce anglicky:	Financial literacy of high-school students
Cíl práce, postup a použité metody:	Cíl práce: Cílem bakalářské práce je zanalyzovat finanční gramotnosti studentů na středních školách s odlišným zaměřením. Postup práce: Vymezení základních pojmů a problematiky finanční gramotnosti. Literární rešerše, shrnutí teoretických poznatků v dané problematice. Analýza získaných datových souborů z individuálního dotazníkového šetření. Vyhodnocení a komparace zjištěných poznatků. Závěr. Shrnutí výsledků. Použité metody: Dotazníkové šetření, analýza, syntéza, komparace
Rozsah grafických prací:	Podle pokynů vedoucího práce
Rozsah práce bez příloh:	35 – 45 stran
Literatura:	<i>Financial literacy and adult education.</i> Edited by Karin Sprow Forté - Edward W. Taylor - Elizabeth J. Tisdell. San Francisco: Jossey-Bass, 2014. 104 stran. ISBN 9781118850039. ŠKVÁRA, Miroslav. <i>Finanční gramotnost</i> . 1. vyd. Praha: Miroslav Škvára, 2011. 219 s. ISBN 9788090482302. KOCIÁNOVÁ, Helena. <i>Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co vás neměl kdo naučit</i> . Olomouc: Anag, 2012. 151 s. ISBN 9788072637676. GITMAN, Lawrence J., Michael D. JOEHNK a Randall S. BILLINGSLEY. <i>Personal financial planning</i> . 13th edition. United States: South-Western Cengage Learning, 2014. xix, 635. ISBN 978111971649. BALABÁN, Zdeněk. <i>Slabikář finanční gramotnosti : učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti</i> . 2. aktualiz. vyd. Praha: Cofet, 2011. 416 s. ISBN 9788090439610.
Vedoucí práce:	doc. Ing. Martin Svoboda, Ph.D.
Pracoviště vedoucího práce:	Katedra financí Katedra finančního práva a národního hospodářství Ústav zdravotnických věd

Datum zadání práce: 7. 2. 2021

Termín odevzdání bakalářské práce a vložení do IS je uveden v platném harmonogramu akademického roku.

V Brně dne: 24. 4. 2022

Bibliografický záznam

Autor:	Veronika Škutchanová Ekonomicko-správní fakulta Masarykova univerzita Katedra financí
Název práce:	Finanční gramotnost studentů středních škol
Studijní program:	Finance
Vedoucí práce:	doc. Ing. Martin Svoboda, Ph.D.
Rok:	2022
Počet stran:	81
Klíčová slova:	finanční gramotnost, studenti, střední škola, vzdělání, dotazníkové šetření, rámcový vzdělávací program

Bibliographic record

Author: Veronika Škutchanová
Faculty of Economics and Administration
Masaryk University
Department of Finance

Title of Thesis: Financial literacy of high-school students

Degree Programme: Finance

Supervisor: doc. Ing. Martin Svoboda, Ph.D.

Year: 2022

Number of Pages: 81

Keywords: financial literacy, students, secondary school, education, questionnaire survey, educational framework program

Anotace

Cílem bakalářské práce *Finanční gramotnost studentů středních škol* je analýza finanční gramotnosti studentů posledních ročníků na vybraných středních školách s odlišným zaměřením. První část práce je zaměřena na teoretické vymezení pojmu finanční gramotnosti. Kromě definice a základních pojmů je zde rozebráno finanční vzdělávání a vymezení rámcových vzdělávacích programů. Druhá část práce se zabývá vlastním výzkumem finanční gramotnosti, který byl proveden dotazníkovým šetřením. V závěru práce jsou shrnuty a analyzovány výsledky vlastního výzkumu.

Abstract

The aim of the thesis *Financial literacy of high-school students* is to analyse the level of financial literacy of last year students at selected secondary schools with different fields of study. The first part of the thesis is focused on theoretical definitions of the term „financial literacy”. Apart from definition and basic terms, it describes the financial education and educational framework programmes. The second part concentrates on my own research conducted by a questionnaire survey. In the final section, there is summarization of the research and analysis of the results.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Finanční gramotnost studentů středních škol vypracovala samostatně pod vedením doc. Ing. Martina Svobody, Ph.D. a uvedla v ní všechny použité literární a jiné odborné zdroje v souladu s právními předpisy, vnitřními předpisy Masarykovy univerzity a vnitřními akty řízení Masarykovy univerzity a Ekonomicko-správní fakulty MU.

V Brně 22. října 2021

.....
Veronika Škutchanová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Ing. Martinu Svobodovi, Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat vybraným zástupcům středních škol a všem studentům, kteří mi umožnili provést výzkum za pomoci dotazníkového šetření.

Obsah

Seznam obrázků	15
Seznam tabulek	16
Seznam grafů	17
Seznam pojmů a zkratk	18
1 Úvod	19
2 Finanční gramotnost	21
2.1 Vymezení pojmu finanční gramotnosti	21
2.2 Členění finanční gramotnosti.....	22
2.2.1 Peněžní gramotnost	23
2.2.2 Cenová gramotnost.....	24
2.2.3 Rozpočtová gramotnost.....	25
2.2.4 Další dělení finanční gramotnosti	27
3 Finanční vzdělávání	29
3.1 Vývoj finanční gramotnosti v České republice	29
3.2 Finanční vzdělávání podle OECD	31
3.3 Mezinárodní šetření PISA.....	31
4 Výuka finanční gramotnosti	36
4.1 Standardy finanční gramotnosti.....	36
4.2 Rámcové vzdělávací programy.....	36
4.2.1 RVP pro gymnázia	37
4.2.2 RVP pro obchodní akademie	39
4.2.3 RVP pro střední odborné vzdělání se zaměřením na stavebnictví	41
4.2.4 Srovnání rámcových vzdělávacích programů	43
5 Výzkum finanční gramotnosti studentů středních škol	45

5.1	Výzkumná otázka.....	45
5.2	Metodika výzkumu	46
5.2.1	Podoba dotazníku	46
5.2.2	Výběr respondentů.....	48
6	Výsledky výzkumu	49
6.1	Profil respondentů	49
6.2	Testové otázky	52
6.3	Zájem o zlepšení	61
6.4	Celkové shrnutí výsledků.....	62
6.4.1	Shrnutí výsledků dle jednotlivých škol	63
6.4.2	Shrnutí výsledků dle poskytnutí finančního vzdělávání.....	65
7	Závěr	67
	Použité zdroje	71
	Příloha A Dotazník finanční gramotnosti	75

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Dělení finanční gramotnosti	23
Obrázek č. 2: Výsledné skóre zemí zúčastněných průzkumu PISA 2012 ...	33
Obrázek č. 3: Relativní výsledek ve finanční gramotnosti	34
Obrázek č. 4: Žáci podle délky výuky finanční gramotnosti	35

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Časová dotace jednotlivých oblastí	44
Tabulka č. 2: Rozdělení respondentů	49
Tabulka č. 3: Výsledky otázky č. 3	50
Tabulka č. 4: Výsledky otázky č. 4	50
Tabulka č. 5: Výsledky otázky č. 5	51
Tabulka č. 6: Výsledky otázky č. 8	52
Tabulka č. 7: Výsledky otázky č. 9	53
Tabulka č. 8: Výsledky otázky č. 10	53
Tabulka č. 9: Výsledky otázky č. 11	54
Tabulka č. 10: Výsledky otázky č. 12	55
Tabulka č. 11: Výsledky otázky č. 13	55
Tabulka č. 12: Výsledky otázky č. 14	56
Tabulka č. 13: Výsledky otázky č. 15	56
Tabulka č. 14: Výsledky otázky č. 16	57
Tabulka č. 15: Výsledky otázky č. 17	58
Tabulka č. 16: Výsledky otázky č. 18	58
Tabulka č. 17: Výsledky otázky č. 19	59
Tabulka č. 18: Výsledky otázky č. 20	59
Tabulka č. 19: Výsledky otázky č. 21	60
Tabulka č. 20: Výsledky otázky č. 22	60
Tabulka č. 21: Výsledky otázky č. 23	61

Seznam grafů

Graf č. 1: Chování občanů v České republice v oblasti financí.....	30
Graf č. 2: Počet správně zodpovězených otázek dle počtu studentů	62
Graf č. 3: Úroveň finanční gramotnosti studentů středních škol	63
Graf č. 4: Průměrný počet získaných bodů.....	64
Graf č. 5: Úroveň finanční gramotnosti studentů dle jednotlivých škol	65
Graf č. 6: Úroveň finanční gramotnosti studentů dle finančního vzdělávání	66

Seznam pojmů a zkratk

ČNB	– Česká národní banka
ČR	– Česká republika
DPH	– Daň z přidané hodnoty
EU	– Evropská unie
FG	– Finanční gramotnost
GNB	– Gymnázium Nový Bydžov
HDP	– Hrubý domácí produkt
INFE	– Mezinárodní síť pro finanční vzdělávání
MŠMT	– Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NSFV	– Národní strategie finančního vzdělávání
OAHK	– Obchodní akademie Hradec Králové
OECD	– Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
p.a.	– per annum (lat), „ročně“
p.m.	– per mensem (lat), „měsíčně“
PSFV	– Pracovní skupina pro finanční vzdělávání
RPSN	– Roční procentní sazba nákladů
RVP	– Rámcové vzdělávací programy
RVP G	– Rámcové vzdělávací programy pro gymnázia
SPŠHK	– Střední průmyslová škola stavební Hradec Králové
SŠ	– Střední škola
ZŠ	– Základní škola

1 Úvod

Finanční gramotnost na sebe v posledních letech strhla nemalou pozornost, a to hned z několika důvodů. Prvním je fakt, že žijeme v neustále se vyvíjejícím finančním prostředí, kde vznikají stále nové finanční produkty. Je tedy nezbytné dbát opatrnosti při jejich výběru. Dalším argumentem je, že finanční rozhodnutí, která učiníme, mohou ovlivnit nejenom nás jako jednotlivce, ale i naši rodinu. V neposlední řadě má finanční gramotnost dopad na celkový blahobyt obyvatelstva.

Výše zmíněné důvody vyvíjí tlak na zvyšování finanční gramotnosti všech občanů. Faktorů, které ovlivňují finanční znalosti a dovednosti a jejich následnou aplikaci, můžeme nalézt nespočet. Dle mého názoru je stěžejním zdrojem pro zvýšení finanční gramotnosti vzdělání jednotlivce. Z tohoto důvodu se má bakalářská práce zaměřuje na studenty středních škol. Dalším důvodem, proč jsem si vybrala tuto cílovou skupinu je, že velká část těchto studentů začíná činit svá první finanční rozhodnutí. Pravděpodobně si dříve či později položí otázky typu: mám zkusit podnikat nebo mám být raději zaměstnancem? Bydlet ve svém nebo raději v pronájmu? A kde na to vše vlastně vezmu peníze, když nemám skoro žádné úspory? Ať už se jedná o volbu prvního zaměstnání či výběr bydlení, je důležité mít základní vědomosti o ekonomice a penězích, popřípadě, jak s nimi naložit.

Hlavním cílem bakalářské práce je zanalyzovat finanční gramotnost studentů posledních ročníků na středních školách s odlišným zaměřením v Královéhradeckém kraji. Předložená bakalářská práce bude členěna na část teoretickou a praktickou.

Teoretická část práce je rozdělena do tří kapitol. Začíná vymezením základních pojmů a popisem jednotlivých složek finanční gramotnosti, peněžní, cenová, rozpočtová apod. Následující kapitola se zaměřuje na finanční vzdělávání. Zde najdeme oblasti jako vývoj finanční gramotnosti, finanční vzdělávání podle OECD a kapitolu uzavírá mezinárodní šetření patnáctiletých žáků PISA, do kterého se v roce 2012 zapojila i Česká republika. Poslední kapitola teoretické části se věnuje Rámcovým vzdělávacím programům (RVP) na středních školách, které tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol. Jsou zde vymezeny RVP pro gymnázia, obchodní akademie a střední odborné školy se zaměřením na stavebnictví.

Na teoretickou část navazuje část praktická. První část praktické části je věnována dotazníkovému šetření a výběru respondentů. Poté bude provedena analýza jednotlivých odpovědí. Následný výzkum bude vyhodnocen, jak za všechny studenty dohromady, tak i za jednotlivé školy, což umožní vidět případné rozdíly mezi školami.

2 Finanční gramotnost

Finanční gramotnost se stala velmi cennou komoditou, a to hlavně od doby příchodu peněz. Je to pochopitelné, když si vezmeme v potaz, jak se platidla vyvíjela v čase i formě. Od objemných cenných předmětů (např. kameny), přes drahé kovy ve formě mincí, papírové peníze (bankovky), až po bezhotovostní peníze. V takto rychle měnícím se světě, je zapotřebí být na pozoru a učinit správná finanční rozhodnutí. Občané bývají často kritizováni za neznalost těchto finančních dovedností. Příčinou tohoto problému může být fakt, že mnoho lidí již nemá představu konkrétních peněz, právě kvůli jejich mizícím fyzickému přenosu. Právě ryze hotovostní platby pomáhaly lidem udržovat představu o pohybu a množství jejich peněz. Finanční gramotnost nyní získává vážnost a pozici, která ji právem náleží (Balabán, 2011, s. 127).

2.1 Vymezení pojmu finanční gramotnosti

Mezi vědci a odborníky došlo k neshodě ohledně přesné definice finanční gramotnosti, protože v literatuře neexistuje jednotné vymezení. Je tomu tak v České republice, ale i ve světě.

Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR s názvem „Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách“ z roku 2007 definuje finanční gramotnost jako: „*soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.*“ (Národní strategie finančního vzdělávání, 2010)

V roce 2017 ovšem členové Pracovní skupiny pro finanční vzdělávání revidovali a odsouhlasili novou definici finanční gramotnosti: „*finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování.*“ (Ministerstvo financí, 2017)

Ve světovém pojetí se většinou setkáváme s pojmem „financial literacy“, který v roce 2011 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) definovala jako: *„znalost a porozumění finančním konceptům a rizikům. Zahrnuje také dovednosti a motivaci potřebnou k následnému uplatnění těchto znalostí, s cílem činit efektivní rozhodnutí v celé řadě finančních kontextů, zlepšit finanční blahobyt jednotlivců a společnosti a umožnit účast na ekonomickém životě.“* (OECD, vlastní překlad)

Z této definice je zřejmé, že není dán přesný rozsah vědomostí, který by měl finančně gramotný člověk mít. Velkou roli zde hraje i motivace, postoj a hodnoty daného jedince.

Přestože každá definice je unikátní, významově jsou téměř shodné. Zjednodušeně by finanční gramotnost měla občanům dávat teoretické znalosti v této problematice a naučit je, jak je správně využívat v praxi. Pro lepší přiblížení si finanční gramotnost rozdělíme do tří okruhů a vymezíme pojmy, s kterými se setkáváme v běžném životě.

2.2 Členění finanční gramotnosti

Finanční gramotnost jako správa osobních/rodinných financí se podle Národní strategie finančního vzdělávání (NSFV) z roku 2010 skládá ze tří složek:

- peněžní gramotnost,
- cenová gramotnost,
- rozpočtová gramotnost.

V literatuře jsou často uváděna i další odvětví, které jsou součástí finanční gramotnosti jako celku. Ing. Miroslav Škvára (2016) ve své knize uvádí numerickou gramotnost, informační gramotnost, právní gramotnost, poté životní situace, ochranu spotřebitele, základní pravidla investování, a nakonec Evropskou unii (s. 9). Pro lepší představu je vše znázorněno na obrázku č. 1.

Obrázek č. 1: Dělení finanční gramotnosti

Zdroj: ŠKVÁRA, Miroslav. *Finanční gramotnost*. 1. vyd. Praha: Miroslav Škvára, 2011. 219 s. ISBN 9788090482302, str. 14

2.2.1 Peněžní gramotnost

Peněžní gramotnost představuje dovednosti, které jsou nezbytné pro správu peněžních prostředků a následnou transakci s nimi. Součástí je i správa nástrojů k tomu určených, jako například běžný účet, platební nástroje atd (NSFV, 2010). Dále nabízí přehled institucí bankovního a nebankovního sektoru a zasahuje i do oblasti spoření, pojištění a investování. Peněžně gramotný člověk by tedy měl vědět, jak fungují úroky u půjček, jak vybrat z nabídky úvěrů jednotlivých bank či jiných subjektů a dokázat si spočítat roční procentní sazbu nákladů (RPSN). Z teoretického hlediska by měl nalézt odpověď např. na rozdíl mezi debetní a kreditní kartou, jaké jsou výhody a nevýhody leasingu ve srovnání se spotřebitelským úvěrem a další odpovědi, které přináší každodenní život (Balabán, 2011, s. 235).

Peníze jsou klíčovou složkou finanční gramotnosti. Každý z nás může mít na pojem peníze jiný pohled. Nejčastěji o penězích mluvíme jako o hotovosti, když máme na mysli bankovky a peníze. Jiní mohou peníze používat jako synonymum pro majetek a bohatství. V současnosti také používáme slovo peníze pro opakovaný příjem nebo důchod (Škvára, 2016, s. 11). Kdybychom měli peníze jednoduše definovat, mohli bychom použít: peníze jsou všeobecně přijímané aktivum, kterým lze provádět platbu za zboží a služby. Jedná se o nejsměnitelnější

ekonomický statek v daném společenství, který lidé vyhledávají především z důvodu jeho pozdější směny za jimi požadované statky a služby (Balabán, 2011, s. 127).

Peníze jsou tedy aktivum, které má tři základní funkce:

- Všeobecný prostředek směny – funkce vyplývá se schopnosti zprostředkovávat směnné akty.
- Zúčtovací jednotka – funkce je spojená se schopností peněz být mírou ocenění všech zboží a služeb.
- Uchovatel hodnoty – funkce vyjadřuje schopnost peněz uchovat kupní sílu v čase. Nesmíme zde ovšem zapomenout růst cen (inflaci), o které bude pojednáno dále (Mankiw, 2009, s. 572).

2.2.2 Cenová gramotnost

Nezanedbatelnou složkou finanční gramotnosti je gramotnost cenová. NSFV (2010) ji definuje jako: *„kompetence nezbytné pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci. Významnou složkou cenové gramotnosti je porozumění principu „ceny peněz“ v čase, rozdílu mezi nominální a reálnou úrokovou sazbou a porozumění cenám finančních nástrojů a služeb v praktické podobě poplatků a úrokových sazeb.“*

Cenově gramotný občan by měl rozumět nejenom výše zmíněným příkladům, ale měl by prokazovat i znalost základních ekonomických veličin (trh, nabídka, poptávka), které jsou předpokladem k pochopení cenového mechanismu (Balabán, 2011, s. 239).

Cena je peněžní vyjádření hodnoty výrobku či služby (Zákon č. 526/90 Sb., o cenách). Firmy ji musí přizpůsobovat aktuální situaci na trhu, a proto by měla být pružná. Cena by měla dlouhodobě zabezpečovat návratnost investic, tvorbu zisku, úhradu nákladů na výzkum a vývoj nového výrobku, podnikatelská rizika atd. Stanovení správné ceny za výrobek je pro firmu velmi důležité a zároveň obtížné. Faktory, které ovlivňují cenu můžeme dělit na vnitřní a vnější. Mezi vnější faktory patří struktura trhu, nabídka a poptávka, jednání zákazníků a jejich vnímání cen, kupní síla spotřebitelů, inflace, chování konkurence, ale také i právní a společenské faktory. Do vnitřních faktorů můžeme zařadit cíle a strategie firmy, marketingové cíle, náklady a jejich strukturu (Balabán, 2011, s. 247).

Jak již bylo zmíněno, k porozumění cenové gramotnosti je potřeba ovládat pojem inflace. **Inflace** je obvykle chápána jako opakovaný růst

většiny cen v dané ekonomice. Jde o oslabení reálné hodnoty (tj. kupní síly) dané měny vůči zboží a službám, které spotřebitel kupuje (ČNB, 2018). Ukazatelem, který inflaci charakterizuje, je roční tempo růstu cen, které vyjadřuje, jakým tempem rostou v průměru všechny ceny – tzv. cenová hladina (Balabán, 2011, s. 254). Pro lepší pochopení je potřeba podotknout, že inflace tedy znamená zvýšení průměrné hladiny cen zboží a služeb, nikoliv změnu konkrétního zboží, jak se lidé mohou často domnívat. S tím se pojí i fakt, že existuje rozdíl mezi nominální hodnotou (cifra napsaná na minci nebo bankovce) a reálnou hodnotou (co si lze za tyto peníze reálně koupit, právě onu kupní sílu). Stejně tak musíme rozlišovat nominální či reálnou úrokovou míru, která zahrnuje inflaci (Kociánová, 2012, s. 12). Nejčastěji využívaná metoda měření inflace je za pomoci indexů spotřebitelských cen (Český statistický úřad, 2021). Přestože inflace působí na občany spíše negativním dojmem, může mít v některých případech i světlé stránky.

2.2.3 Rozpočtová gramotnost

Dalším pilířem finanční gramotnost je gramotnost rozpočtová, která představuje dovednosti potřebné pro správu osobního či rodinného rozpočtu, jako je schopnost řídit rozpočet, vymezit si finanční cíle či rozhodovat o alokaci zdrojů. Kromě výše zmíněného, rozpočtová gramotnost zahrnuje dvě další složky: správu finančních aktiv a správu finančních závazků. V obou případech je potřeba se orientovat mezi finančními produkty a službami, které trh nabízí a umět mezi nimi vybrat ty nejvhodnější pro konkrétního jedince (NSFV, 2010).

Pro lepší pochopení toho, jak funguje správa rodinného či osobního rozpočtu, je také důležité porozumět i rozpočtu vládnímu. Důležitým pojmem jsou veřejné finance, které v sobě zahrnují vládní rozpočet, soustavu rozpočtu státu, měst a obcí, příjmy a výdaje rozpočtu, daně, deficitní hospodaření a rozpočtovou politiku (Balabán, 2011, s. 270).

Státní rozpočet představuje centralizovaný peněžní fond, který lze chápat jako bilanci příjmů a výdajů. Poskytuje každoroční přehled o tom, odkud stát bere peníze a na jaké účely jsou státem vybrané prostředky vynakládány (Ministerstvo financí ČR, 2021). Osobní/ rodinný rozpočet se téměř neliší. Jedná se o souhrn příjmů a výdajů, zde však nikoliv státu, ale jedince či celé domácnosti (Balabán, 2011, s. 270). Je to pomocník, díky kterému jednotlivec či rodina může lépe zvládnout finanční stránku života. Právě přehledně sestavený rozpočet napomáhá získat kontrolu

nad současnou i budoucí finanční situací. Na jedné straně poskytuje rámec pro snížení dluhu, a na straně druhé napomáhá získat zdroje pro pravidelné spoření. Jelikož je dobré mít finanční prostředky pod kontrolou, hraje sestavování osobního/rodinného rozpočtu v lidském životě významnou roli.

Při sestavování rozpočtu je důležité si vymezit, co vše můžeme zařadit mezi příjmy a výdaje. Podle Balabána (2011) jsou příjmy domácností peněžní částky, které jednotliví členové domácnosti obdrží v hotovosti či bezhotovostně. Základní typ příjmů se generuje z práce (zaměstnání) a to v podobě mzdy, platu, ale patří jsem například i další příjmy od zaměstnavatele, jako stravenky a cestovné. Druhým běžným typem jsou sociální dávky (přídavky na děti, rodičovský příspěvek či podpora v nezaměstnanosti). Třetím typem jsou příjmy mimořádné, například v podobě příjmu z prodeje nepotřebné věci. Mezi poslední typ můžeme zařadit příjem reziduální, a to příjmy z pronájmu, dividendy atd. (s. 308).

Protikladnou složku domácího rozpočtu tvoří výdaje, které dle Balabána (2011) můžeme definovat jako peněžní částky, které byly vynaloženy na zajištění chodu domácnosti, na bydlení a na různorodé potřeby jednotlivých členů domácnosti. Mezi nejčastější výdaje patří: výdaje za potraviny, oblečení, platby elektřiny, vody, plynu, splácení úvěrů a půjček či pojištění. Na výdajové straně rozpočtu bychom měli také úspory a rezervy na neočekávané výdaje (s. 309). Důležité je i zmínit, že výdaje můžeme dělit na nutné (nájemné, elektřina, voda atd.) a zbytné (zábava, jídlo v restauracích, módní oblečení atd.) (Novotný, 2009). Nutné výdaje lze v případě potřeby velmi obtížně snižovat či měnit, zatímco výši výdajů zbytných můžeme často dobře omezit.

Poté, co známe naše příjmy a výdaje dochází k jejich porovnání. Osobní/rodinný rozpočet může mít tři podoby:

- příjmy mohou být větší než výdaje (přebytek rozpočtu),
- příjmy mohou být menší než výdaje (deficit rozpočtu),
- příjmy se mohou rovnat výdajům (vyrovnaný rozpočet).

Optimálně by se tyto dvě kategorie měly rovnat. V lepším případě, kdy je rozpočet v přebytku, je vhodné zvýšit částku určenou na spoření k tvorbě finanční rezervy. V opačném případě, že jsou výdaje větší než příjmy, máme dvě možnosti. Buď snížit výdaje, kdy se v prvním kroku zaměříme na výdaje zbytné a v případě negativního vývoje na výdaje nutné. Druhou

možností může být zvýšení příjmu, což ovšem v reálném světě bývá často velmi obtížné (Novotný, 2009).

Do finanční gramotnosti je zařazeno i finanční plánování, což je hledání a formulování způsobů, jak dosáhnout svých osobních cílů. Donutí nás zamyslet se a zhodnotit naši finanční situaci, vymezit finanční cíle, posoudit omezující okolnosti a stanovit tak pořadí cílů a způsoby, jak jich dosáhnout (GITMAN, 2014. s. 72, vlastní překlad). V současné době nabízí mnoho finančních institucí a dalších podnikatelských subjektů finanční poradenství, do kterého spadá i vypracování osobního finančního plánu.

2.2.4 Další dělení finanční gramotnosti

Jak již bylo zmíněno výše, finanční gramotnost se dělí na tři základní složky. Literatura často uvádí i další odvětví, které jsou s finanční gramotností spojeny.

a) **Numerická gramotnost** je: „*schopnost získávat, používat a interpretovat matematické informace a myšlenky a komunikovat o nich s cílem aktivně se vyrovnávat s matematickým nároky rozmanitých situací dospělého člověka.*“ (Škvára, 2016, s. 129) Finanční matematika je základní složkou numerické gramotnosti. Jedinec by se měl orientovat v jednoduchém a složeném úročení, umořování dluhu, časové hodnotě peněz, v investičním rozhodování a celkově aplikací matematického obsahu (Škvára, 2016, s. 136).

b) **Informační gramotnost** spočívá v dovednosti si obstarat potřebné informace a následně je umět použít. Informačně gramotný člověk by měl: dokázat identifikovat informační potřeby, zvolit nejvhodnější strategii pro získání těchto informací, používat odpovídající zdroje, ve zdrojích vyhledat požadované informace, získané informace kriticky zhodnotit a zprostředkovat je jiným lidem v různých podobách a na závěr posoudit, zda je dodržena morální a právní stránka získaných informací (Škvára, 2016, s. 138).

c) **Právní gramotnost** je dle Balabána (2011) „*souhrnem znalostí a informací z oblasti platného práva, které by měl spotřebitel mít, aby byl schopný účinně prosazovat svá práva, patřičně plnit své povinnosti a kvalifikovaně se v této pozici rozhodovat.*“ (s. 328) Nejčastěji se s právní gramotností setkáváme při uzavírání smluv, kde je potřebné být plně seznámen s obsahem materiálu, který podepisujeme. Jedinec by měl znát, co vše musí smlouva obsahovat, aby byla platná a jaké formy smluv jsou

uznávány. Právně znalý člověk bude mít také výhodu při vymáhání práv věřitele, nesplácení dluhů, insolvenci či osobním bankrotu, protože by měl mít dovednosti, jak tyto situace vyřešit (Balabán, 2011, s. 328).

d) **Ochrana spotřebitele** úzce souvisí s finanční gramotností, která je důležitou proměnnou při určování rozsahu potřeby chránit spotřebitele. *„Jedním ze základních principů politiky ochrany spotřebitele EU je uznání spotřebitelů jako rovnoprávných a odpovědných účastníků obchodu na vnitřním trhu, kterým má být umožněno činit informovaná rozhodnutí ohledně nákupu zboží a služeb.“* (Škára, 2016, s. 162)

Mezi aktivní subjekty ochrany spotřebitele jsou Česká národní banka (ČNB), Ministerstvo financí, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Česká obchodní inspekce a další (NSFV, 2010). Potřebu chránit spotřebitele vidím hlavně z důvodu velkého rozmachu nekalých praktik některých poskytovatelů finančních produktů. Tito poskytovatelé se převážně zaměřují na méně finančně gramotné občany, kteří se jim jeví jako snadná kořist. Proto je nezbytné, aby spotřebitel uměl rozeznat kvalitní a pravdivé informace a vyhnul se tak možnému nemorálnímu zacházení.

3 Finanční vzdělávání

Jak už z předchozí kapitoly víme, finanční gramotnost je souhrn znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování. Ke zvyšování finanční gramotnosti přispívá finanční vzdělávání. Dalo by se tedy říct, že: „*finanční gramotnost charakterizuje stupeň a finanční vzdělávání je procesem.*“ (Dvořáková, 2011, s. 15)

„Finanční vzdělávání je proces směřující ke zvyšování úrovně finanční gramotnosti. Jeho cílem je posílení osobní odpovědnosti jedince za hospodaření se svými financemi, resp. změna chování směřující k odpovědnějšímu rozhodování v oblasti financí, a tím k zajištění finanční prosperity daného jedince i jeho rodiny.“ (NSFV, 2020)

Finančně vzdělaný jedinec by měl mít dobrý předpoklad pro vyvazování se nadměrnému zadlužení a zajištění se tak na důchod (Spro Forte, 2014, s. 25, vlastní překlad).

Finanční vzdělávání musí splňovat následující principy:

- Objektivity – informace musí být sdělovány objektivně bez subjektivního hodnocení. Lze pracovat s reálnými daty a používat konkrétní ukázky produktů, vždy však nestranně.
- Nezávislosti – finanční vzdělávání nepropaguje a nedoporučuje konkrétní produkty, služby či poskytovatele. Je tedy plně odděleno od marketingu.
- Odbornosti – vzdělavatelé by měli mít dostatečné odborné schopnosti a obsah vzdělávání musí být správný a relevantní.
- Zacílení – způsoby finančního vzdělávání musí odpovídat cílové skupině.

(NSFV, 2020)

3.1 Vývoj finanční gramotnosti v České republice

Finanční gramotnost a finanční vzdělávání jsou v dnešní ekonomice nepostradatelné, proto bych v této kapitole ráda popsala, jak se v České republice postupně vyvíjely.

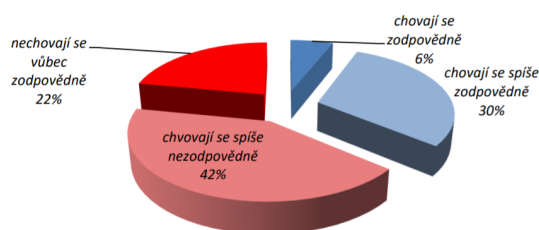
První zmínky o finančním vzdělávání v naší zemi vznikly v roce 2005, kdy vláda schválila úkol připravit systém budování finanční

gramotnosti na základních a středních školách. V srpnu 2006 zahájila činnost Pracovní skupina pro finanční vzdělávání (PSFV), složená ze zástupců státu, profesních asociací, spotřebitelských organizací a expertů na oblast vzdělávání. Součástí aktivit PSFV je hledání řešení dlouhodobých i aktuálních otázek týkajících se finančního vzdělávání. O rok později vydalo Ministerstvo financí Strategii finančního vzdělávání, díky kterému byla na základních (2013) a středních (2009) školách zavedena povinná výuka finanční gramotnosti a Česká republika se tak stala jednou z prvních zemí, která tak učinila. Součástí této strategie jsou i Standardy finanční gramotnosti, které se postupně zařazují do příslušných rámcových vzdělávacích programů ve středním vzdělávání (Ministerstvo financí, 2019).

V roce 2010 vláda schválila Národní strategii finančního vzdělávání. Jednalo se o první ucelený systematický přístup vymezující dlouhodobé cíle, ke kterým by aktivity v oblasti finančního vzdělávání měly směřovat, a principy, které by finančně vzdělávací projekty měly splňovat. „Cílem strategie je vytvoření systému finančního vzdělávání pro zvyšování úrovně finanční gramotnosti v ČR.“ (NSFV, 2010)

Na základě zjištění plynoucích z měření úrovně finanční gramotnosti dospělé populace v roce 2015 mj. vyplynulo, že 64 % osob se při svém finančním rozhodování chová nezodpovědně (viz graf č. 1). Tento výsledek nelze považovat za uspokojivý, proto v roce 2019 vznikla revidovaná Národní strategie finančního vzdělávání 2.0. Tato strategie je zpracovaná Ministerstvem financí a projednaná PSFV (Ministerstvo financí, 2019).

Graf č. 1: Chování občanů v České republice v oblasti financí

Zdroj: Ministerstvo financí ČR. Národní strategie finančního vzdělávání 2.0 [online]. 2019 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mf/strategie/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0?typ=o>

3.2 Finanční vzdělávání podle OECD

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) je mezivládní organizace, která sdružuje 37 států světa, který přijaly principy demokracie a tržní ekonomiky. Jedním z nich je právě i Česká republika. Cílem OECD je vytváření mezinárodních standardů a hledání řešení na řadu sociálních, ekonomických a environmentálních problémů. Počínaje zlepšováním ekonomické výkonnosti, vytvářením pracovním míst, boj proti daňovým únikům až po podporu silného finančního vzdělávání, který je klíčový pro naši práci. Finanční krize v roce 2008 zapříčinila vznik nového projektu s názvem Mezinárodní síť pro finanční vzdělávání (INFE), jehož hlavním cílem bylo zvýšení informovanosti a důležitosti finančního vzdělávání. Činnost INFE je unikátní, protože se jí neúčastní pouze členské země OECD, ale sdružuje 120 zemí celého světa (Ministerstvo financí, 2021).

OECD vychází v oblasti finančního vzdělávání ze tří pilířů:

- První pilíř – provádí výzkumy finanční gramotnosti a zveřejňuje následné výsledky. OECD vydala v roce 2005 studii, která analyzovala národní strategie členských zemí a vydala doporučení ke zlepšení.
- Druhý pilíř – poskytuje doporučení, nové znalosti a informace v oblasti finančního vzdělávání. Tyto dokumenty vznikly v roce 2005 a poté byly rozšířeny o tři roky později.
- Třetí pilíř – se zaměřuje na mezinárodní spolupráci realizovanou prostřednictvím INFE. Členství České republiky zajišťuje Ministerstvo financí a Česká národní banka.

(Dvořáková, 2011, s. 21).

3.3 Mezinárodní šetření PISA

Úroveň finanční gramotnosti je potřeba monitorovat, proto se provádějí neustálé výzkumy na tuto problematiku. Jako nejrelevantnější se mi jeví mezinárodní šetření PISA (Programme for International Student Assessment). Tento vzdělávací projekt OECD zjišťuje úroveň matematické, čtenářské a přírodovědné gramotnosti patnáctiletých žáků v zapojených zemích z celého světa. Koná se v tříletých intervalech, s tím, že každé

šetření pokládá větší důraz na jednu ze zvolených kategorií. V roce 2012 proběhlo testování PISA, které se kromě zmíněných oblastí zaměřilo i na testování finanční gramotnosti, které bylo volitelnou součástí mezinárodního šetření a Česká republika se tohoto okruhu zúčastnila (Česká školní inspekce, 2014).

Průzkum finanční gramotnosti se zaměřoval na tři základní prvky:

- Obsah – jako okruh znalostí a porozumění, které jsou nezbytné pro finanční gramotnost. Zde byly zkoumány kategorie jako: „peníze a transakce“, „plánování a hospodaření s financemi“, „riziko a výnos“, „finanční prostředí“.
- Procesy – jako myšlenkové postupy, které se uplatňují při řešení problémů. Do této oblasti spadá: „identifikace finančních informací“, „analyzování informací ve finančním kontextu“, „vyhodnocování finančních záležitostí“ a „uplatnění finančních znalostí a porozumění“.
- Kontexty – jako situace, v nichž jsou finanční znalosti, dovednosti a schopnosti používány. Zde můžeme najít: „vzdělávání a práce“, „domov a rodina“ a „osobní a společenská sféra“.

(Česká školní inspekce, 2014)

Výsledky průzkumu byly zveřejněny v roce 2014, testování se zúčastnilo 18 zemí (ekonomik) a přibližně 29 000 žáků. V České republice bylo do šetření finanční gramotnosti PISA zapojeno celkem 288 škol, v nichž se testování finanční gramotnosti účastnilo celkem 1 207 žáků. Na obrázku č. 2 můžeme vidět, že zúčastnění studenti z České republiky dosáhli bodového skóre 513 bodů a zařadili se mezi 7 zemí s nadprůměrnými výsledky. Do této kategorie mimo jiné spadají i studenti ze Šanghaje, Belgie, Estonska, Austrálie, Nového Zélandu a Polska (Česká školní inspekce, 2014).

Obrázek č. 2: Výsledné skóre zemí zúčastněných průzkumu PISA 2012

Comparing countries' and economies' performance in financial literacy		
		Statistically significantly above the OECD average-13 Not statistically significantly different from the OECD average-13 Statistically significantly below the OECD average-13
Mean score	Comparison country/economy	Countries and economies whose mean score is NOT statistically significantly different from the comparison country's/economy's score
603	Shanghai-China	
541	Flemish Community (Belgium)	
529	Estonia	Australia, New Zealand
526	Australia	Estonia, New Zealand
520	New Zealand	Estonia, Australia, Czech Republic, Poland
513	Czech Republic	New Zealand, Poland
510	Poland	New Zealand, Czech Republic, Latvia
501	Latvia	Poland, United States
492	United States	Latvia, Russian Federation, France, Slovenia, Spain, Croatia, Israel
486	Russian Federation	United States, France, Slovenia, Spain, Croatia, Israel
486	France	United States, Russian Federation, Slovenia, Spain, Croatia, Israel
485	Slovenia	United States, Russian Federation, France, Spain, Croatia, Israel
484	Spain	United States, Russian Federation, France, Slovenia, Croatia, Israel
480	Croatia	United States, Russian Federation, France, Slovenia, Spain, Israel, Slovak Republic
476	Israel	United States, Russian Federation, France, Slovenia, Spain, Croatia, Slovak Republic, Italy
470	Slovak Republic	Croatia, Israel, Italy
466	Italy	Israel, Slovak Republic
379	Colombia	

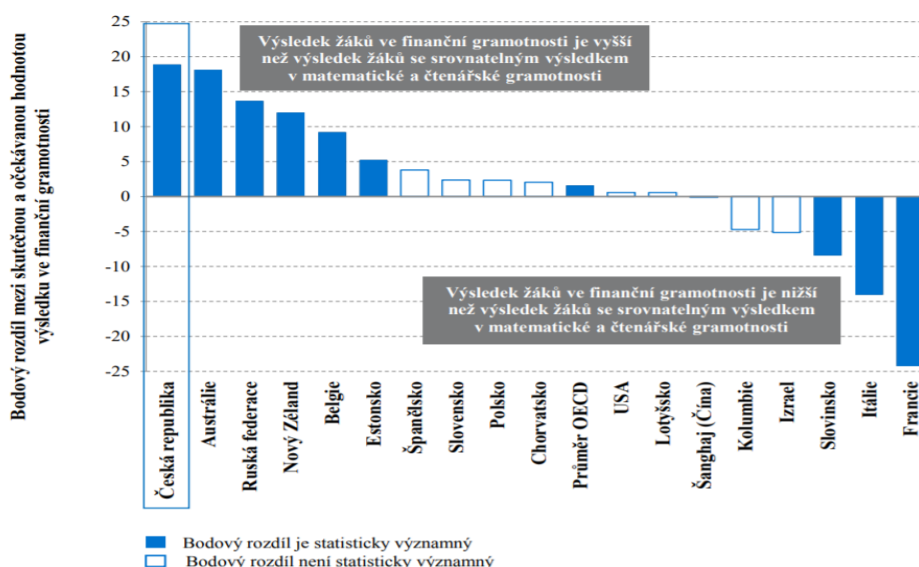
Zdroj: RNDr. Jana Palečková, Mgr. Lucie Řezáčová, Vladislav Tomášek. Mezinárodní šetření PISA 2012 - Finanční gramotnost patnáctiletých žáků, Česká školní inspekce. 2014 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/PISA-FG/re-sources/_pdfs/_Zprava_PISA_financni_gramotnost_.pdf

„Oblast finanční gramotnosti je specifická v tom, že na rozdíl od hlavních sledovaných gramotností v šetření PISA (matematické, čtenářské, přírodovědné) je rozvíjena napříč předměty. Složení testů PISA umožňuje sledovat, jak finanční gramotnost souvisí s dalšími oblastmi – gramotností matematickou a čtenářskou. Výsledky šetření ve většině zemí ukazují, že žáci s vysokou úrovní matematické nebo čtenářské gramotnosti zároveň dosahují vysoké úrovně finanční gramotnosti. Naopak znalosti a dovednosti využívané v oblasti finanční gramotnosti mohou zároveň podporovat či jsou do jisté míry shodné se znalostmi a dovednostmi v oblasti čtenářské i matematické gramotnosti.“ (Česká školní inspekce, 2014)

Je zajímavé podotknout, že naopak Česká republika dopadla v měření finanční gramotnosti lépe než v ostatních dvou kategoriích. Nasvědčuje tomu obr. č. 3, který pojednává o vztahu mezi finanční, matematickou a čtenářskou gramotností. Země jsou seřazeny podle rozdílu mezi skutečnou úrovní finanční gramotnosti a úrovní finanční gramotnosti,

která by se dala očekávat vzhledem k dosaženým výsledkům v matematice a ve čtení, přičemž Česká republika má tento rozdíl nejvyšší (19 bodů) (Česká školní inspekce, 2014).

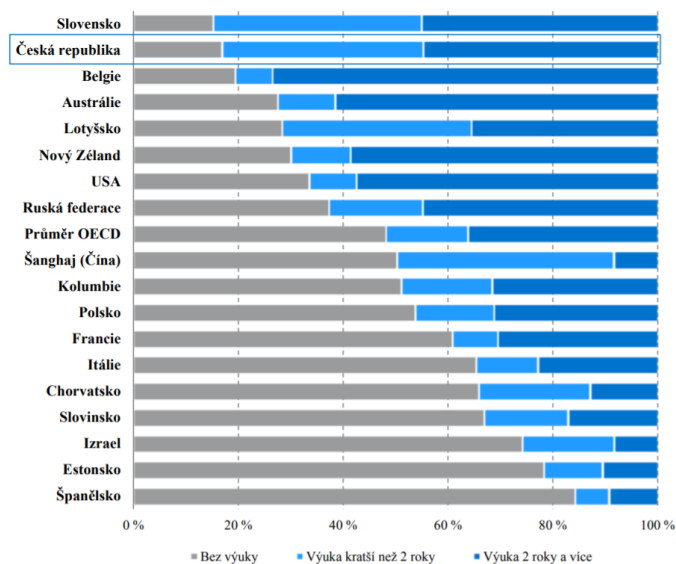
Obrázek č. 3: Relativní výsledek ve finanční gramotnosti

Zdroj: RNDr. Jana Palečková, Mgr. Lucie Řezáčová, Vladislav Tomášek. *Mezinárodní šetření PISA 2012 - Finanční gramotnost patnáctiletých žáků*, Česká školní inspekce. 2014 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/PISA-FG/re-sources/_pdfs/_Zprava_PISA_financni_gramotnost_.pdf

Fakt, že se čeští studenti pohybují nad očekávaným průměrem, může být zapříčiněno tím, že Česká republika byla jednou z prvních zemí, která připravila koncepci finančního vzdělávání. Přesto, testovaní studenti v rámci šetření PISA 2012 ještě neabsolvovali ve škole finanční vzdělávání. To bylo do základních škol implementováno až v roce 2013 skrze Rámcové vzdělávací programy. Nějaká forma finančního vzdělávání se ovšem před rokem 2013 objevila a zařadila tak Českou republiku na druhé místo v délce výuky finanční gramotnosti viz obrázek č. 4 (Česká školní inspekce, 2014).

Obrázek č. 4: Žáci podle délky výuky finanční gramotnosti

Zdroj: RNDr. Jana Palečková, Mgr. Lucie Řezáčová, Vladislav Tomášek. Mezinárodní šetření PISA 2012 - Finanční gramotnost patnáctiletých žáků, Česká školní inspekce. 2014 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/PISA-FG/re-sources/_pdfs/_Zprava_PISA_financni_gramotnost_.pdf

4 Výuka finanční gramotnosti

Tato kapitola se bude zabývat Standardy finanční gramotnosti a Rámcovými vzdělávacími programy. Jejím cílem je odhalit skutečnost, zda je vůbec finanční gramotnost v rámci výuky dostatečná.

4.1 Standardy finanční gramotnosti

Jak již z předcházejících kapitol víme, v roce 2007 vznikl Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, jehož součástí byl vůbec první návrh českých standardů, které se postupně zařazují do příslušných Rámcových vzdělávacích programů (RVP).

Finanční standardy: *„stanovují ideální úroveň finanční gramotnosti pro různé cílové skupiny, resp. cílový stav finančního vzdělávání pro různé stupně vzdělávání. Tyto standardy jsou následně implementovány do RVP (u počátečního vzdělávání na ZŠ a SŠ) či slouží jako východisko při tvorbě konkrétních vzdělávacích programů a aktivit směřujících k rozvoji a zvyšování úrovně finanční gramotnosti žáků a dospělé populace.“* (Ministerstvo financí, 2007)

Naposledy se standardy aktualizovali v roce 2017 a to na základě nových skutečností na trhu, vyšší vyspělosti žáků a zkušeností s výukou finanční gramotnosti. Revidovaný standard je rozdělen do tří úrovní (základní školy – I. stupeň, základní školy – II. stupeň, střední školy) a do čtyř okruhů: nakupování a placení, hospodaření domácností, přebytek rozpočtu domácností a schodek rozpočtu domácností. Dále došlo k posílení těchto témat: bezhotovostní placení, ochrana osobních údajů, kritické posouzení nabídky služeb a zboží, porovnávání finančních produktů, úročení, vznik a rizika půjček, řešení zadlužení či předlužení (Ministerstvo financí, 2017).

4.2 Rámcové vzdělávací programy

„RVP tvoří obecně závazný rámec pro tvorbu školních vzdělávacích programů škol všech oborů vzdělání v předškolním, základním, základním uměleckém, jazykovém a středním vzdělávání. Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním,

středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.“ (Národní ústav pro vzdělávání, 2019)

RVP stanoví konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání, jeho organizační uspořádání, profesní profil, podmínky průběhu a ukončování vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Dělí se do několika oblastí, které jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo jinými blízkými obory (Národní ústav pro vzdělávání, 2019).

Následně bych chtěla popsat RVP na třech školách: gymnázium, obchodní akademie a střední odborné vzdělání se zaměřením na stavebnictví, které budou klíčové pro mou bakalářskou práci. Veškeré informace budu čerpat z Metodického portálu www.rvp.cz.

4.2.1 RVP pro gymnázia

RVP pro gymnázia (RVP G) je určen pro tvorbu školních vzdělávacích programů na čtyřletých gymnáziích a vyšším stupni víceletých gymnázií, s cílem určit úroveň klíčových kompetencí, již by měli žáci na konci vzdělávání na gymnáziu dosáhnout. RVP G je orientačně rozdělen do osmi vzdělávacích oblastí, přičemž bych zde chtěla zmínit pouze ty, do kterých se odráží finanční gramotnost. Zde řadíme oblast:

Matematika a její aplikace

Jak již víme, součástí finanční gramotnosti je gramotnost numerická, která se opírá o správnou interpretaci matematických informací. Je tedy samozřejmé, že správné osvojení matematiky je dobrým předpokladem pro správná finanční rozhodnutí.

Student na konci studia by se měl bez problému orientovat v následujících oblastech matematiky: množiny, výroková logika, číselné obory, mocniny, výrazy s proměnnými, rovnice a nerovnice. Dále se gymnázia zaměřují na složitější kombinatoriku, pravděpodobnost, práci s daty, funkce a na závěr geometrii, jak rovině, tak prostoru.

Gymnazisté by tedy měli mít dobrý předpoklad zvládnout matematické dovednosti, jež jsou spojené s finanční gramotností.

Člověk a společnost

Záměry vzdělávací oblasti jsou realizovány především prostřednictvím vzdělávacího oboru Občanský a společenskovední základ.

Očekávané výstupy žáka s relací k finanční gramotnosti jsou:

- „vymezí podmínky vzniku a zániku důležitých právních vztahů (vlastnictví, pracovní poměr, manželství) i práva a povinnosti účastníků těchto právních vztahů“,
- „na příkladu ukáže možné důsledky neznalosti smlouvy, včetně jejích všeobecných podmínek“,
- „rozlišuje náplň činnosti základních orgánů právní ochrany, uvede příklady právních problémů, s nimiž se na ně mohou občané obracet“,
- „ve svém jednání respektuje platné právní normy“,
- „rozlišuje funkce orgánů EU a uvede příklady jejich činnosti“,
- „uvede příklady činnosti některých významných mezinárodních organizací a vysvětlí, jaký vliv má jejich činnost na chod světového společenství, zhodnotí význam zapojení ČR.“ (Národní ústav vzdělávání, 2020)

Člověk a svět práce

Vzdělávání v oblasti světa práce má žáka uvést do plnohodnotného profesního i ekonomického občanského života, kde se neobejde bez znalostí tržní a světové ekonomiky, světa financí, hospodářských struktur státu i bez dovednosti používat moderní informační technologie.

Žák by tedy měl disponovat následujícími kompetencemi:

- pochopit mikro a makro ekonomické vztahy,
- využívat správné a aktuální mediální informace,
- efektivně předcházet negativnímu dopadu nezaměstnanosti,
- stanovit a porozumět ceně,
- posoudit výhody a rizika podnikání s porovnáním se zaměstnáním,
- rozumět pojmům z fiskální, monetární a sociální politiky (státní rozpočet, daňová soustava, inflace, kursy, HDP, míra nezaměstnanosti, důchodový systém, systém sociálních dávek apod.),
- rozumět světu financí (funkce peněz, formy platebního styku, cenné papíry, rozpočet domácnosti, ochrana spotřebitele,

způsoby využití přebytku finančních prostředků, úrokové sazby, RPSN, pojištění, bankovní soustava).

Tato oblast se mi jeví jako nejdůležitější se souvislostí finanční gramotnosti, protože obsahuje všechny pojmy, který by měl finančně gramotný člověk ovládat.

Informatika a informační komunikační technologie

Informační gramotnost, jako součást finanční gramotnosti, spočívá v dovednosti si obstarat potřebné informace a následně je umět použít. Tato oblast výše zmíněné dovednosti poskytuje. Cílem oblasti je, aby žák uměl využívat dostupné služby informačních sítí k vyhledávání informací, posoudit jejich aktuálnost, relevanci a věrohodnost a využít informace v souladu s etickými, bezpečnostními a právními požadavky.

(Národní ústav vzdělávání, 2020)

V rámcových vzdělávacích programech pro gymnázia se nejvíce finančních znalostí odráží ve vzdělávací oblasti „člověk a svět práce“. Když se podíváme konkrétněji do školního vzdělávacího programu pro námi vybrané gymnázium, Gymnázium Nový Bydžov (GNB), zjistíme, že tento vzdělávací okruh se vyučuje v předmětu Základy společenských věd. GNB se dělí na šestileté či čtyřleté studium. Předmět Základy společenských věd se vyučuje v prvním až čtvrtém ročníku čtyřletého studia a ve třetím až šestém ročníku šestiletého studia. Povinná časová dotace pro tento předmět na čtyřletém studiu je 1 hodina pro 1. a 2. ročník a 2 hodiny pro 3. a 4. ročník. S oblastí ekonomie, národního hospodářství či financí se žák prvně setkává v kvintě. Student se učí porozumět základním ekonomickým pojmům, dokáže se orientovat v makroekonomických pojmech, zná funkci peněz, bankovní soustavu, finanční produkty či úlohu státu v ekonomice. Studenti si v posledním ročníku mohou zvolit Společenskovědní seminář, kde je prohloubeno učivo z oblasti ekonomie. Z výše zmíněného by studenti měli mít dobrý předpoklad pro to být „finančně gramotný“, protože GNB splňuje požadavky na výuku finanční gramotnosti (Gymnázium Nový Bydžov, 2019).

4.2.2 RVP pro obchodní akademie

Stejně jako u RVP G je tento program rozdělen do několika oblastí, přičemž dám důraz pouze na ty, které jsou pro naši práci důležité.

Společenskovědní vzdělávání

Společenskovědní vzdělávání učí studenty kriticky myslet, nenechat se manipulovat a co nejvíce porozumět světu, v němž žijí.

Dotýká se oblastí „Soudobý svět“, kde je žákům vysvětleno fungování České republiky v mezinárodním měřítku. Další kategorií je „Člověk v lidském společenství“, díky kterému se žák naučí sestavovat rodinný rozpočet, navrhne způsoby, jak využít volné finanční prostředky, vybere nejvhodnější úvěrový produkt a dokáže posoudit nabízené služby a s nimi spojená rizika. V poslední oblasti „Člověk a právo“ jsou rozebrané závazky vyplývající ze smluv a možné důsledky vyplývající z jejich neznalosti, práva spojená s ochranou spotřebitele apod.

Matematické vzdělávání

Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci dovedli využívat matematických vědomostí a dovedností v praktickém životě, aplikovat matematické poznatky a postupy v odborné složce vzdělávání, matematizovat reálné situace, pracovat s matematickým modelem a vyhodnotit výsledek řešení vzhledem k realitě a číst s porozuměním matematický text.

Výuka matematiky na obchodních akademiích se na rozdíl od gymnázií nezaměřuje tolik na složitější funkce, kombinatoriku či geometrii, ve finále jsou si ovšem dosti podobné.

Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích

Cílem vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích je naučit žáky pracovat s prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi. Cíl informačního vzdělávání je stejný jako u RVP G.

Odborné vzdělávání

Obchodní akademie mají v rámci RVP i odborné vzdělávání, které je podrobněji rozděleno do následujících okruhů.

„Podnik, podnikové činnosti a řízení podniku“ seznamuje žáky se založením podniku a předpoklady pro jeho fungování, od zabezpečení vstupů přes hlavní činnost až po výstupy. *„Žáci se zorientují v právních*

normách. Naučí se pracovat s účetními doklady a účtovým rozvrhem, využívat znalosti z informačních a komunikačních technologií a stylizovat a vyhotovovat písemnosti při řízení podniku. Žáci se rovněž seznamují s vedením daňové evidence osob samostatně výdělečně činných. Pozornost je v této vzdělávací oblasti věnována také základům marketingu a managementu.“ (MŠMT, 2020).

„Finance, daně, finanční trh“ rozvíjí u žáku kompetence nejenom hospodaření s vlastními penězi, ale i s penězi podniku. Učí se účtovat o nákladech a výnosech, daních a použití výsledku hospodaření.

„Tržní ekonomika, národní a světová ekonomika“ má žáky seznámit se základním přehledem o tržním systému, výrobních faktorech, o koloběhu peněz v ekonomice a o úloze hospodářské politiky v souvislostech národní a světové ekonomiky. Učivo rozšiřuje znalosti ze společenských oblastí.

(MŠMT, 2020)

V RVP pro obchodní akademie se oblast finanční gramotnosti odráží v několika studijních oblastech. Školní vzdělávací program pro námi vybranou obchodní akademii, Obchodní akademie Hradec Králové (OAHK), zahrnuje finanční gramotnost do předmětu Občanská nauka a následně do předmětů odborného vzdělávání. Občanská nauka je vyučována 2 hodiny týdně v prvním ročníku a 1 hodinu týdně v druhém ročníku. Znalosti z oblasti finanční gramotnosti studenti načerpají i v řadě odborných předmětů jako: Ekonomika, Účetnictví, Management a podnikání či při Odborných praxích. Týdenní časová dotace za celou dobu vzdělání je pro předmět Ekonomie 10 hodin, pro Účetnictví 10 hodin, pro Management a podnikání 2 hodiny a pro Odborné praxe 3 hodiny. Týdenní časová dotace pro výše zmíněné odborné předměty je tedy 25 hodin z celkových 132 hodin, to je zhruba 19 % výuky, která je věnovaná předmětům podporujícím nabývání finanční gramotnosti. Z výše zmíněného, je možno usoudit, že by studenti mohli nabývat vysoké úrovně finanční gramotnosti (Obchodní akademie Hradec Králové, 2018).

4.2.3 RVP pro střední odborné vzdělání se zaměřením na stavebnictví

Oblasti, které jsou relevantní s tématem finanční gramotnosti jsou následující:

Společenskovední vzdělávání

Významnou úlohu má rozvíjení finanční a mediální gramotnosti žáků, jako důležitých kompetencí, kterými by měl být vybaven člověk dnešní doby. „*Finanční gramotností se rozumí schopnost člověka řešit své sociální a finanční záležitosti. Jde o soubor vědomostí, dovedností a postojů, které vytvářejí předpoklad pro tuto schopnost finančně se zabezpečit, např. odpovíděně spravovat osobní a rodinný rozpočet, využívat různé spořicí, úvěrové a pojišťovací produkty, promyšleně investovat volné finanční prostředky. Mediální gramotností se rozumí schopnost kriticky přistupovat k masovým médiím (televize, rozhlas, tisk, internet, sociální sítě) a vybírat si z jejich nabídky užitečné a kvalitní produkty pro své potřeby.*“ (MŠMT, 2020).

Matematické vzdělávání

Hlavním cílem matematického vzdělávání je výchova studenta, který bude umět používat matematiku v různých životních situacích (v odborné složce vzdělávání, v osobním životě, budoucím zaměstnání i v dalším vzdělávání). Program se zaměřuje na matematické celky jako jsou: operace s reálnými čísly, rovnice, funkce, planimetrie, geometrie a práce s daty.

Vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích

Stejně jako u předchozích RVP, tato oblast žáky naučí efektivně vyhledat informace a následně je správně použít.

Ekonomické vzdělávání

Střední odborné školy se zaměřením na stavebnictví mají v rámci RVP i ekonomické vzdělávání, které je součástí odborných předmětů. Vzdělávací oblast je úzce propojena s průřezovým tématem „člověk a svět práce“, která má studenty naučit rozvíjet jejich ekonomické myšlení, pochopit podstatu fungování tržní ekonomiky, porozumět oblasti podnikání, daní, mezd či národnímu hospodářství.

(MŠMT, 2020)

V RVP pro obor stavebnictví se nejvíce finančních znalostí odráží ve vzdělávací oblasti „člověk a svět práce“. Když se podíváme na ŠVP vybrané střední odborné školy, Střední průmyslová škola stavební Hradec Králové (SPŠHK), zjistíme, že ekonomická témata jsou vyučovaná ve dvou předmětech. Předmět Občanská nauka má týdenní dotaci 1 hodinu týdně ve třetím ročníku a 2 hodiny týdně ve čtvrtém ročníku. Odborný předmět Ekonomika má časovou dotaci 2 hodiny týdně pro třetí i čtvrtý ročník. Student se naučí vybrat nejvhodnější finanční produkt, jak sestavovat rodinný rozpočet, orientuje se v základech z oblasti peněz, daní či makroekonomických ukazatelích. Tento ŠVP obsahuje důležité oblasti z finanční gramotnosti podle Standardů finanční gramotnosti, ne však všechny (Střední průmyslová škola stavební, 2021).

4.2.4 Srovnání rámcových vzdělávacích programů

Na závěr celé kapitoly o RVP bych chtěla zmínit, že oblast finanční gramotnosti je skutečně zahrnuta, jak v rámcových, tak i školních vzdělávacích programech. Pro naši analýzu byly vybrány tři střední školy s odlišným zaměřením, kde se i jednotlivé programy od sebe liší. Přesto, by studenti měli mít dobrý předpoklad pro to být „finančně gramotný“. Každá škola ve svém programu nabízí vymezení základních finančních pojmů a učí žáky se správně rozhodovat ve světě financí. Mimo jiné jsou vyučovány oblasti jako matematika a informatika, které mohou být užitečné při nabývání FG.

Studenti gymnázia se s finanční gramotností setkávají v předmětu Základy společenských věd, kde je týdenní časová dotace za celou dobu studia 6 hodin. Jak ukazuje tabulka č. 1, finančnímu vzdělávání je na této škole, v porovnání s ostatními, věnováno nejméně prostoru. Důvodem je všeobecné zaměření gymnázia, které klade důraz převážně na ostatní předměty (biologie, chemie, fyzika), které mají i vyšší časovou dotaci. Na druhou stranu právě všeobecný přehled studentů, může poskytnout komplexnější pohled na problematiku finanční gramotnosti.

Finanční vzdělávání se u obchodní akademie odráží v několika studijních oblastech, které dohromady tvoří 28 hodin týdně v průběhu celého studia. Znalosti z oblasti finanční gramotnosti studenti čerpají v předmětu Občanská nauka či v řadě odborných předmětů. To dává studentům větší prostor k detailnějšímu prozkoumání jednotlivých oblastí FG.

Studenti SPŠHK nejvíce finančních vědomostí nabývají z předmětů Občanská nauka a Ekonomika, kde je týdenní časová dotace 7 hodin. ŠVP na této škole neobsahuje všechny oblasti z FG, studenti ovšem dostanou alespoň základní poznatky z této problematiky.

Jelikož každá škola se zaměřuje na jinou oblast studia, jsou i ve finančním vzdělávání jisté odlišnosti. Právě tyto odlišnosti by se dle mého názoru měly sjednotit, což by mohlo přispět k lepšímu a snadnějšímu nabývání finanční gramotnosti. Řešením by mohlo být zavedení samostatného předmětu finanční gramotnosti, který by byl zaveden do jednotlivých RVP s přesně vymezeným obsahem a časovou dotací. To by vedlo k jednotné výuce finanční gramotnosti na středních školách s odlišným zaměřením a zamezilo se by se tak finančnímu vzdělávání napříč různými předměty, což vytváří dané odlišnosti. Důležité také je, aby tento předmět vyučovali pedagogové, kteří světu financí rozumí a měli aktuální přehled o této problematice s aktuálními informacemi.

Tabulka č. 1: Časová dotace jednotlivých oblastí

Školní vzdělávací program pro:	Týdenní časová dotace pro dané oblasti vzdělávání v průběhu celého studia		
	<i>Oblast FG</i>	<i>Oblast matematiky</i>	<i>Oblast informatiky</i>
GNB	6 hodin	15 hodin	4 hodiny
OAHK	28 hodin	14 hodin	8 hodin
SPŠHK	7 hodin	13 hodin	2 hodiny

Zdroj: jednotlivé stránky škol

5 Výzkum finanční gramotnosti studentů středních škol

V teoretické části jsme vymezili základní pojmy finanční gramotnosti a její jednotlivé složky. Následně jsme navázali vývojem finanční gramotnosti, finančním vzděláváním podle OECD a zaměřili jsme se na mezinárodní šetření patnáctiletých žáků PISA. Celou teoretickou část jsme uzavřeli kapitolou o Rámcových vzdělávacích programech.

Praktická část této bakalářské práce se zabývá vlastním výzkumem, který má za cíl analyzovat úroveň finanční gramotnosti na vybraných středních školách.

5.1 Výzkumná otázka

Hlavním cílem této bakalářské práce je zanalyzovat finanční gramotnost studentů posledních ročníků na středních školách s odlišným zaměřením. K naplnění tohoto cíle jsem si zvolila hlavní výzkumnou otázku (HVO) následovně:

Jaká je úroveň finanční gramotnosti studentů posledních ročníků na třech vybraných středních školách s odlišným zaměřením v Královehradeckém kraji?

Jak z HVO plyne, šetření bylo zaměřeno na studenty posledních ročníků vybraných středních škol. Pro výzkum byly vybrány školy s různým typem zaměřením a to: gymnázium, obchodní akademie a střední odborná škola. Následně si tedy můžeme stanovit dílčí otázky, které jsou:

Má navštěvovaná škola vliv na úroveň finanční gramotnosti studentů?

Má finanční vzdělávání ve škole vliv na úroveň finanční gramotnosti studentů?

5.2 Metodika výzkumu

K získání odpovědi na mou výzkumnou otázku, bylo potřeba mít dostatečné množství dat. Na základě toho jsem pro výzkum finanční gramotnosti zvolila dotazníkové šetření. Dotazník byl zpracován v elektronické podobě prostřednictvím služby Survio a do vybraných škol byl rozeslán pomocí e-mailů s internetovým odkazem pro jeho vypracování. Studenti následně dotazník vyplnili v učebnách s počítačovým vybavením za dozoru profesora. Školám bylo nabídnuto i zaslání dotazníku v listinné podobě, ovšem všechny vybrané školy preferovaly distribuci online. Dotazník nebyl nijak časově omezen a byl zcela anonymní. Výsledky byly následně vyhodnoceny v programu Microsoft Excel, který umožňuje využívání potřebných filtrů, funkcí, kontingenčních tabulek či grafů.

5.2.1 Podoba dotazníku

Dotazník se skládal z 24 otázek, přičemž 23 z nich je uzavřených a poslední otázka je otevřená. Vybrané otázky byly rozčleněny do 4 kategorií dle Standardů finanční gramotnosti pro střední školy a to: Hospodaření, Finanční produkty, Peníze a Práva spotřebitele. Pro tvorbu některých otázek mi byl inspirací knižní zdroj *Workshop finanční gramotnosti (2013)*.

Podrobnější dělení jednotlivých otázek v dotazníku je následující:

Profil respondenta

Začátek dotazníku se zaměřoval na profil respondenta a obsahoval 5 otázek. První dvě sloužily ke zjištění pohlaví a školy, kterou studenti navštěvují. Následující dvě otázky byly subjektivního charakteru a měly za úkol získat informace o tom, jak žák sám hodnotí své znalosti a kde nejvíce vědomostí získal. Poslední otázka tohoto okruhu se ptá, zda jim ve škole byla poskytnuta nějaká forma finančního vzdělávání.

Hospodaření

Oblast hospodaření zahrnuje dvě otázky, zkoumající, zda studenti dostávají kapesné či chodí na brigádu a jak s těmito penězi nakládají. Na tyto otázky neexistuje správná odpověď, ale pouze „zodpovědnější“ varianta.

Finanční produkty

Do tohoto okruhu bylo zařazeno celkem 9 otázek vždy s jednou správnou odpovědí. Cílem této kategorie bylo zjistit, zda se studenti vyznají v nabídce finančních produktů přes úvěry, spoření, investice, pojištění či jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou a jakou vypovídací schopnost má RPSN.

Peníze

V této kategorii najdeme celkem 4 otázky, kde dvě z nich se zaměřují na téma inflace. Zbýlé zkoumají spíše všeobecný přehled respondentů.

Práva spotřebitele

Poslední testovací okruh zahrnuje otázky, týkající se práv respondentů, zejména pojištění vkladů u banky či vyřízení reklamace.

Zájem o zlepšení

Dotazník uzavírají dvě otázky zjišťující, zda by studenti měli zájem se zlepšit v oblasti finanční gramotnosti a popřípadě jakou formou. Otázky nemají správnou ani špatnou odpověď, dávají spíše pohled o motivaci a angažovanosti studentů v této problematice.

Z celkem 24 otázek bylo 15 z nich testovacích, přičemž každá byla povinná a měla 4 varianty s jednou správnou odpovědí. U každé otázky byla i možnost „nevím“, kterou jsem zařadila z důvodu vyhnutí se tipování a zjištění, zda se studenti v oblasti orientují. K vyhodnocení úrovně finanční gramotnosti byla zavedeno bodování jednotlivých odpovědí, za každou správnou dostal respondent 1 bod. Následně byli respondenti zařazeni do čtyř kategorií podle toho, kolik bodů v testu FG obdrželi. Kategorie byly rozděleny na základě hranic, které stanovilo Ministerstvo financí České republiky v měření finanční gramotnosti v roce 2020, přičemž hranice byly upraveny pro náš maximální počet 15 bodů. Stanovené kategorie s bodovým rozmezím jsou následující:

- 0-4: velmi nízká finanční gramotnost,
- 5-8: spíše nízká finanční gramotnost,

- 9-12: spíše vysoká finanční gramotnost,
- 13-15: velmi vysoká finanční gramotnost.

Celou podobu dotazníku nalezneme v příloze č. 1.

5.2.2 Výběr respondentů

Cílovou skupinou dotazníkové šetření byli studenti posledních ročníků na třech vybraných školách s odlišným zaměřením v Královéhradeckém kraji. Respondenti byli vybráni na základě posouzení dopadu střední školy na úroveň jejich finanční gramotnosti. Konkrétně bylo šetření provedeno na následujících středních školách:

- Gymnázium, Střední odborná škola a Vyšší odborná škola, Nový Bydžov (GNB) – Pro naši bakalářskou práci bylo osloveno pouze gymnázium, které má v maturitním ročníku tři třídy, kde aktuálně studuje 75 studentů – 50 na čtyřletém studiu a 25 na šestiletém.
- Obchodní akademie, Střední odborná škola a Jazyková škola s právem státní zkoušky, Hradec Králové (OAHK) – Obchodní akademie má celkem tři třídy v maturitním ročníku s celkem 90 studenty.
- Střední průmyslová škola stavební, Hradec Králové (SPŠHK) – Je největší z výše uvedených škol a poskytuje vzdělávání ve třech oborech. Pro naši práci byl vybrán obor stavebnictví, kde je celkem 90 studentů ve třech třídách.

Z výše zmíněných škol dotazník zodpovědělo celkem 211 respondentů, což činí návratnost zhruba 83 %.

6 Výsledky výzkumu

Tato kapitola se zabývá celkovým vyhodnocením dat nashromážděných dotazníkovým šetřením. První část je zaměřena na profil respondentů a snaží se čtenáře blíže seznámit se složením výzkumného vzorku. Druhá část hodnotí jednotlivé otázky, díky kterým je respondent zařazen do jedné ze čtyř skupin vypovídajících o úrovni jeho finanční gramotnosti.

6.1 Profil respondentů

Z dotazníkového šetření, který byl distribuován do třech vybraných středních škol jsme celkem obdrželi 211 odpovědí. Ve výběru respondentů bylo 113 mužů (53,6 %) a 98 žen (46,4 %). Nejvíce odpovědí jsme získali od Hradecké obchodní akademie (OAHK) a to 75 (35,5 %). Z gymnázia a střední odborné školy vyplnilo dotazník v obou případech 68 studentů (32,2 %). Následující tabulka ukazuje zastoupení studentů podle navštěvované školy a pohlaví.

Tabulka č. 2: Rozdělení respondentů

	Muž	Žena	Celkem
gymnázium	31	37	68
obchodní akademie	32	43	75
střední odborná škola	50	18	68
Celkem	113	98	211

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Následující otázka zjišťovala subjektivní názor studentů, jak hodnotí své znalosti z oblasti finanční gramotnosti. Studenti z nadpoloviční většiny si jsou spíše jistí, přičemž nejvíce respondentů z této kategorie pocházelo z obchodní akademie. Spíše nejistí jsou žáci z gymnázií a středních odborných škol. Detailnější pohled nám nabízí tabulka č. 3.

Tabulka č. 3: Výsledky otázky č. 3

Myslíte si, že se vyznáte v problematice finanční gramotnosti?					
	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	
gymnázium	4,41%	44,12%	51,47%	0,00%	100%
obchodní akademie	10,67%	68,00%	20,00%	1,33%	100%
střední odborná škola	5,88%	30,88%	50,00%	13,24%	100%
Celkem	7,11%	48,43%	39,81%	4,74%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Studenti obchodních akademií nejvíce znalostí nabyli ze školy, což není tak překvapující, jelikož se na škole vyučuje několik praktických předmětů pokrývajících oblast ekonomie a financí. Vědomosti od rodiny získalo celkem 35,24 % respondentů, kde největší podíl zastupují školy gymnázium a střední odborná škola. Zajímavým faktem je, že necelá třetina studentů nabyla znalosti samostudiem, např. čtením ekonomických knih či vyhledáváním informací na internetu. Někteří studenti na otázku odpověděli *jinak*, kde například uvedli, že z tématu FG nemají téměř žádné znalosti.

Tabulka č. 4: Výsledky otázky č. 4

Nejvíce vědomostí z oblasti finanční gramotnosti jsem získal(a):					
	ve škole	samostudiem	od rodiny	jinak	
gymnázium	30,88%	29,41%	39,71%	0,00%	100%
obchodní akademie	56,76%	14,86%	27,03%	1,35%	100%
střední odborná škola	16,18%	41,18%	39,71%	2,94%	100%
Celkem	35,24%	28,1%	35,24%	1,43%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Následující otázka měla za úkol zjistit, zda studentům byla ve škole poskytnuta nějaká forma finančního vzdělávání, mohlo se jednat o samostatný předmět, přednášku v rámci jiného předmětu apod. Finančnímu vzdělávání bylo nejvíce věnováno na obchodních akademiích a nejméně naopak na střední odborné škole. Studenti gymnázií odpovídali na obě možnosti zhruba ve stejném poměru. Důvodem může být, že si studenti v posledním ročníku mohou zvolit různé volitelné předměty (společenskovědní seminář, přírodovědecký seminář a další).

Tabulka č. 5: Výsledky otázky č. 5

Byla vám ve škole poskytnuta nějaká forma vzdělání týkající se finanční gramotnosti (např. samostatný předmět, přednáška v rámci jiného předmětu)?			
	ano	ne	
gymnázium	48,53%	51,47%	100%
obchodní akademie	90,67%	90,67%	100%
střední odborná škola	11,76%	11,76%	100%
Celkem	51,66%	48,34%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Poslední dvě otázky z netestované části se zabývají oblastí hospodaření. Nejdříve bylo zjišťováno, zda studenti mají nějaký zdroj příjmů a jaká je jeho podoba. Následně bylo vyhodnoceno, jak s danými penězi zachází. Studenti v obou otázkách mohli zaškrtnout více správných odpovědí, popřípadě dopsat svou na základě jejich zkušeností. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla sloučit všechny tři školy dohromady a následně vyhodnotit na základě relativního vyjádření. Z průzkumu bylo zjištěno, že nejvíce studentů získává své příjmy ve formě kapesného (53,6 %). Druhým nejčastějším zdrojem příjmů byl přivýdělek z brigády, kterou navštěvuje 40,1 % studentů. Zbylí respondenti uvedli, že pravidelně investují a tím si tak zaopatřují peníze. Z následující otázky týkající se hospodaření s jejich příjmy, jsem se dozvěděla, že 75,4 % studentů si peníze šetří, nebo kupují jen potřebné věci. Dalších 6 % své příjmy pravidelně investují. Posledních 18,5 % respondentů uvedlo, že své peníze většinou celé utratí a nic jim nezůstane. Musíme ovšem zohlednit, že jejich výše příjmu nemusí

být dostatečná a není tak prostor pro odložení části peněz na „horší časy“. Celkově bych zhodnotila, že studenti se svými příjmy zaházejí zodpovědně.

6.2 Testové otázky

Následující otázky spadají do testové části, kde za každou správnou odpověď byl studentovi udělen 1 bod. Správná odpověď je vždy označena barevně. První okruh otázek je zaměřen na finanční produkty a pojmy s nimi spojené.

Z tabulky č. 6 vyplývá, že na otázku týkající se výběru výhodnějšího úvěru odpovědělo správně celkem 46,92 % respondentů, kde hlavní zastoupení měli studenti obchodní akademie. U ostatních škol, žáci volili nejčastěji variantu *nevím*, což může znamenat, že se s touto problematikou většinou nesetkali.

Tabulka č. 6: Výsledky otázky č. 8

Který úvěr bude podle vás výhodnější (z pohledu placených úroků) – ten, který bude úročen 1 % p.m. nebo ten, který bude úročen 10 % p.a.?					
	10 % p.a.	1 % p.m.	nelze srovnat, protože jedna sazba je p.a. a druhá p.m.	nevím	
gymnázium	14,71%	26,47%	14,71%	44,12%	100%
obchodní akademie	92,00%	5,33%	0,00%	2,67%	100%
střední odborná škola	29,41%	8,82%	14,71%	47,06%	100%
Celkem	46,92%	13,27%	9,48%	30,33%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Na otázku, co znamená pojem anuita, odpovědělo správně pouze 40,28 % studentů, kde 66,67 % z nich navštěvují obchodní akademii. Druhou nejčastější odpovědí byla možnost *nevím*, kterou nejčastěji volili studenti gymnázia a střední odborné školy.

Tabulka č. 7: Výsledky otázky č. 9

Co znamená pojem anuita?					
	pravidelná splátka v proměnné výši	pravidelná splátka ve stejně výši	jednorázová splátka	nevím	
gymnázium	14,71%	26,47%	11,76%	47,06%	100%
obchodní akademie	6,67%	66,67%	2,67%	24,00%	100%
střední od- borná škola	11,76%	25,00%	16,18%	47,06%	100%
Celkem	10,90%	40,28%	9,95%	38,86%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Tabulka č. 8 vyhodnocuje odpovědi na otázku zaměřující se na ukazatele z oblasti financí. Správnou variantu vybralo 47,39 % respondentů. Jiní studenti (39,34 %) odpověděli, že úroková sazba nejlépe popisuje, kolik úvěr bude skutečně stát. Úroková sazba je důležitá, ale lepší vypovídající hodnotu o nákladech úvěru má RPSN.

Tabulka č. 8: Výsledky otázky č. 10

Který ukazatel nejlépe popisuje, kolik bude úvěr skutečně stát?					
	úroková sa- zba	RPSN (roční pro- centní sa- zba ná- kladů)	výše po- platků za uzavření úvěrové smlouvy	nevím	
gymnázium	42,65%	33,82%	5,88%	17,65%	100%
obchodní akademie	25,33%	72,00%	1,33%	1,33%	100%
střední od- borná škola	51,47%	33,82%	1,47%	13,24%	100%
Celkem	39,34%	47,39%	2,84%	10,43%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

V následující otázce studenti počítali, kolik peněz budou mít na spořicí účtu za pět let. Nejlépe si vedli studenti obchodní akademie, kteří v 66,67 % zvolili správnou odpověď. Někteří respondenti mohli opomenout fakt, že se jedná o složené úročení a zvolili tak možnost *přesně 100 Kč*.

Tabulka č. 9: Výsledky otázky č. 11

Představte si, že jste na spořicí účet uložil(a) 100 Kč a garantovaný úrok jsou 2 % ročně. Na tomto účtu neprovedete žádné další platby ani výběry. Kolik peněz by na tomto účtu bylo za pět let?					
	méně než 110 Kč	přesně 110 Kč	více než 110 Kč	nevím	
gymnázium	11,76%	36,76%	48,53%	2,94%	100%
obchodní akademie	1,33%	30,67%	66,67%	1,33%	100%
střední odborná škola	7,35%	41,18%	42,65%	8,82%	100%
Celkem	6,64%	36,02%	53,08%	4,27%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Otázky číslo 12 a 13 pokrývaly oblast investic. První otázka měla zjistit, zda by si studenti vybrali vhodný výnos. Všechny tři školy z velké části vybraly správnou odpověď. Druhá otázka se zabývala vtažením mezi výnosem a rizikem, kde správně odpovědělo celkem 78,67 %. Dalo by se říct, že studenti se v oblasti investic spíše vyznají.

Tabulka č. 10: Výsledky otázky č. 12

Představte si, že investujete částku 3000 Kč. Dal(a) byste za stejné období přednost výnosu 15 % z investované částky nebo výnosu 300 Kč?					
	300 Kč	15 % z investované částky	oba výnosy jsou stejně výhodné	nevím	
gymnázium	1,47%	82,35%	5,88%	10,29%	100%
obchodní akademie	1,33%	94,67%	0,00%	4,00%	100%
střední odborná škola	2,94%	88,24%	2,94%	5,88%	100%
Celkem	1,90%	88,63%	2,84%	6,64%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Tabulka č. 11: Výsledky otázky č. 13

Vyberte, které z následujících výroků považujete za pravdivé.					
	Investice s vysokým výnosem obvykle znamená vysoké riziko.	Investice s vysokým výnosem obvykle znamená nízké riziko.	Výše výnosu a riziko spolu nesouvisí.	Nevím.	
gymnázium	67,65%	7,35%	13,24%	11,76%	100%
obchodní akademie	92,00%	2,67%	2,67%	2,67%	100%
střední odborná škola	75,00%	5,88%	10,29%	8,82%	100%
Celkem	78,67%	5,21%	8,53%	7,58%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Častým problémem bývá záměna mezi kreditní a debetní kartou, což zkoumala otázka č. 14. V našem případě správnou variantu zvolilo 72,51 % studentů. Na druhou stranu, když se podíváme na střední odbornou školu, tak zde špatně odpověděla necelá polovina studentů.

Tabulka č. 12: Výsledky otázky č. 14

Vyberte pravdivé tvrzení o kreditní a debetní kartě.					
	Debetní kartou čerpám pouze své peníze a kreditní kartou si půjčuji od banky.	Kreditní kartou čerpám pouze své peníze a debetní kartou si půjčuji od banky.	Debetní a kreditní karty se v ničem neliší.	Nevím.	
gymnázium	66,18%	25,00%	4,41%	4,41%	100%
obchodní akademie	93,33%	5,33%	0,00%	1,33%	100%
střední odborná škola	55,88%	36,76%	2,94%	4,41%	100%
Celkem	72,51%	21,80%	2,37%	3,32%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

V tabulce č. 13 studenti museli určit pojem kontokorent. Studenti obchodních akademií zvolili v 92 % případů správnou odpověď. Ovšem necelá pětina všech studentů tento pojem nezná.

Tabulka č. 13: Výsledky otázky č. 15

Co znamená pojem kontokorent?					
	bezúčelná půjčka	účet, na kterém je možné čerpat do mínusu	pevně stanovený úrok	nevím	
gymnázium	2,94%	61,76%	13,24%	22,06%	100%
obchodní akademie	2,67%	92,00%	4,00%	1,33%	100%
střední odborná škola	23,53%	35,29%	10,29%	30,88%	100%
Celkem	9,48%	63,98%	9,00%	17,54%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Otázka č. 16 pokrývala oblast pojištění, přesněji, jaké pojištění by studenti vybrali proti krádeži elektroniky ve své nemovitosti. Celkem 81,04 % zúčastněných by si dokázalo vybrat správnou variantu.

Tabulka č. 14: Výsledky otázky č. 16

Které pojištění uzavřete, pokud se chcete pojistit proti krádeži elektroniky ve své nemovitosti?					
	pojištění nemovitosti	pojištění domácnosti	pojištění odpovědnosti	nevím	
gymnázium	2,94%	88,24%	4,41%	4,41%	100%
obchodní akademie	2,67%	92,00%	2,67%	2,67%	100%
střední odborná škola	11,76%	61,76%	4,41%	22,06%	100%
Celkem	5,69%	81,04%	3,79%	9,48%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Tabulky č. 15 a 16 zhodnocují výsledky dotazníku z oblasti týkající se inflace. První otázka měla za úkol zjistit, zda studenti vědí, jaká byla roční míra inflace minulý rok. Správná hodnota se nachází v intervalu 2,5-5%, kterou zvolila pouze polovina respondentů. Druhou nejčtenější variantou byla možnost *více než 5%*. Druhá otázka se zabývala faktem, zda inflace ovlivní peníze uložené v bance. Studenti gymnázií a středních škol odpověděli jen z poloviny dobře. Žáci na obchodní akademii na tom byli lépe a správnou odpověď zvolili v 78,67 % případů.

Tabulka č. 15: Výsledky otázky č. 17

Jaká byla v roce 2021 roční míra inflace v ČR?					
	0 - 2,5% (včetně)	2,5 - 5% (včetně)	více než 5%	nevím	
gymnázium	2,94%	55,88%	29,41%	11,76%	100%
obchodní akademie	1,33%	70,67%	22,67%	5,33%	100%
střední odborná škola	8,82%	29,41%	38,24%	23,53%	100%
Celkem	4,27%	52,61%	29,86%	13,27%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Tabulka č. 16: Výsledky otázky č. 18

Pokud by se současná míra inflace zvýšila, co by se stalo s penězi uloženými v bance?					
	Při výběru bychom dostali méně peněz, než jsme vložili a také bychom si tak za vybrané peníze toho méně koupili.	Při výběru bychom dostali stejně nebo i více peněz, než jsme vložili, ale koupili bychom si za ně méně.	Inflace peněz uložených v bance neovlivní.	Nevím.	
gymnázium	28,36%	53,73%	13,43%	4,48%	100%
obchodní akademie	14,67%	78,67%	5,33%	1,33%	100%
střední odborná škola	17,65%	42,65%	27,94%	11,76%	100%
Celkem	20,00%	59,05%	15,24%	5,71%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Následující dvě otázky zkoumají všeobecný přehled studentů. První otázka vyhodnocovala, zda se studenti orientují v daních, přesněji jaká je základní sazba DPH. Zde správnou variantu vybralo 69,67 %

respondentů. Když se ovšem podíváme na studenty gymnázií, tak správných odpovědí bylo zaznamenáno o něco méně, a to 51,47 %. Druhou nejčtenější odpovědí byla varianta 15 %, kde studenti zaměnili základní sazbu za první sníženou. Další otázka byla zaměřena na znalost základní sazby minimální mzdy v roce 2022. Správnou odpověď, 16 200 Kč, vybralo 61,14 % studentů. Zhruba jedna pětina zúčastněných zatrhl variantu o něco nižší a to 14 600 Kč, což byla minimální mzda v roce 2020.

Tabulka č. 17: Výsledky otázky č. 19

Jaká je základní sazba DPH v České republice?					
	15 %	19 %	21 %	nevím	
gymnázium	47,06%	0,00%	51,47%	1,47%	100%
obchodní akademie	6,67%	0,00%	93,33%	0,00%	100%
střední odborná škola	17,65%	11,76%	61,76%	8,82%	100%
Celkem	23,22%	3,79%	69,67%	3,32%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Tabulka č. 18: Výsledky otázky č. 20

Kolik činí základní sazba minimální mzdy v ČR v roce 2022?					
	14 600 Kč	16 200 Kč	17 100 Kč	nevím	
gymnázium	20,59%	64,71%	10,29%	4,41%	100%
obchodní akademie	18,67%	74,67%	4,00%	2,67%	100%
střední odborná škola	26,47%	42,65%	2,94%	27,94%	100%
Celkem	21,80%	61,14%	5,69%	11,37%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Bodovanou část uzavírají dvě otázky z oblasti práv spotřebitele. Tabulka č. 19 vyhodnocuje, zda studenti vědí, jestli jsou vklady v bankách

pojištěny včetně úroků. Na tuto otázku odpovědělo správně pouze 35,55 % studentů. Nejčastější odpovědí bylo *záleží na textu smlouvy*, kterou vybralo 36,97 % respondentů. Druhá otázka se zabývala nejdelší možnou lhůtou pro vyřízení reklamace, kde výsledek byl o něco lepší. Celkem 81,04 % studentů zvolilo správnou variantu.

Tabulka č. 19: Výsledky otázky č. 21

Jsou vklady v bankách pojištěny včetně úroků?					
	ano, vždy	záleží na textu smlouvy	ne	nevím	
gymnázium	38,24%	32,35%	4,41%	25,00%	100%
obchodní akademie	48,00%	26,67%	2,67%	22,67%	100%
střední odborná škola	19,12%	52,94%	5,88%	22,06%	100%
Celkem	35,55%	36,97%	4,27%	23,22%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Tabulka č. 20: Výsledky otázky č. 22

Jaká je nejdelší lhůta, za kterou musí být vyřízena reklamace?					
	14 dnů	30 dnů	60 dnů	nevím	
gymnázium	13,24%	66,18%	11,76%	8,82%	100%
obchodní akademie	4,00%	92,00%	4,00%	0,00%	100%
střední odborná škola	4,41%	83,82%	5,88%	5,88%	100%
Celkem	7,11%	81,04%	7,11%	4,74%	100%

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

6.3 Zájem o zlepšení

Celé dotazníkové šetření uzavírají dvě otázky, které zjišťují, zda by studenti měli zájem zlepšit se v oblasti finanční gramotnosti a popřípadě jaká forma vzdělání by jim vyhovovala nejvíce. Příjemným zjištěním je, že celkem 83,41 % studentů jeví zájem se v této problematice zdokonalit a načerpat nové informace. Respondenti, kteří nemají zájem se v oblasti FG dále rozvíjet, pocházejí nejčastěji z gymnázia a střední odborné školy, přesto i zde projevila zájem valná většina.

Tabulka č. 21: Výsledky otázky č. 23

Měl(a) byste zájem se zlepšit v oblasti finanční gramotnosti?			
	ano	ne	
gymnázium	82,35%	17,65%	100%
obchodní akademie	90,67%	9,33%	100%
střední odborná škola	76,47%	23,53%	100%
Celkem	83,41%	16,59%	100%

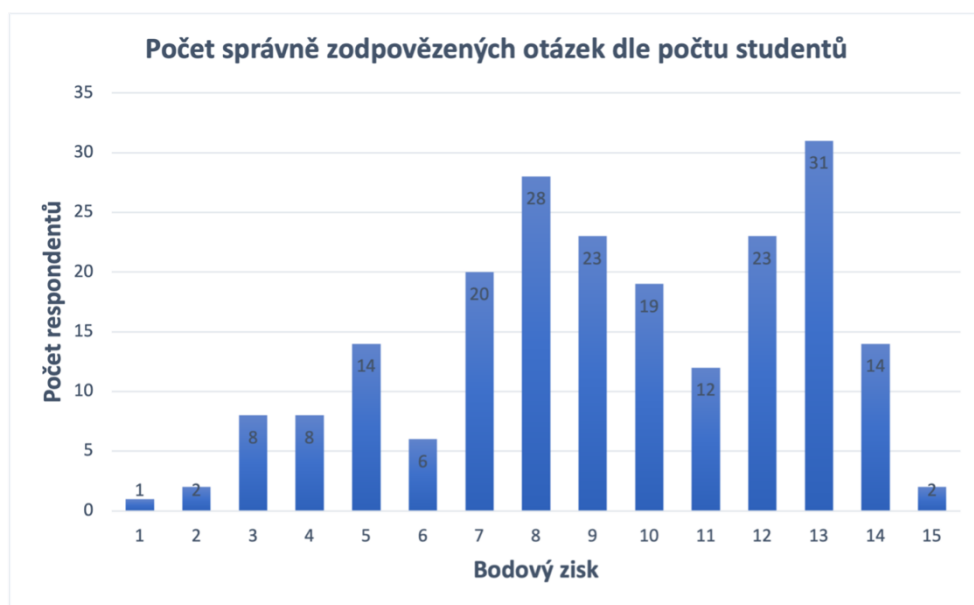
Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Poslední otázka, která zjišťovala formu, jakou by se studenti chtěli dále finančně vzdělávat byla dobrovolná a otevřená, takže se studenti mohli rozepsat podle jejich preferencí. Celkem bylo obdrženo 130 responzí. Nejvíce studentů by preferovalo vzdělávání ve škole, mohlo by se jednat o samostatný předmět, přednášku, seminář či různé kurzy poskytované školou. Hodně studentů jeví zájem o přednášku od odborníků z praxe ke komplexnějšímu pochopení dané problematiky. Co se týče podoby výuky, studenti by si nejvíce přáli, aby finanční vzdělávání probíhalo zábavou formou s praktickými příklady, spíše než zaměřením se na teorii. Někteřým studentům by více vyhovovalo pasivní vzdělávání – knihy, internet, youtube.

6.4 Celkové shrnutí výsledků

Testových otázek bylo celkem 15 (otázka č. 8-22). Za každou správnou odpověď dostal student jeden bod, za špatnou odpověď bylo studentovi uděleno 0 bodů. Bodový zisk z dotazníkové šetření se tedy mohl pohybovat v rozmezí 0 až 15 bodů. Graf č. 2 znázorňuje počet správně zodpovězených otázek dle počtu respondentů. Na vodorovné ose nalezneme počet správně zodpovězených otázek a na ose svislé počet respondentů. Na vrcholku každého sloupce je dosažený bodový zisk pro lepší orientaci.

Graf č. 2: Počet správně zodpovězených otázek dle počtu studentů

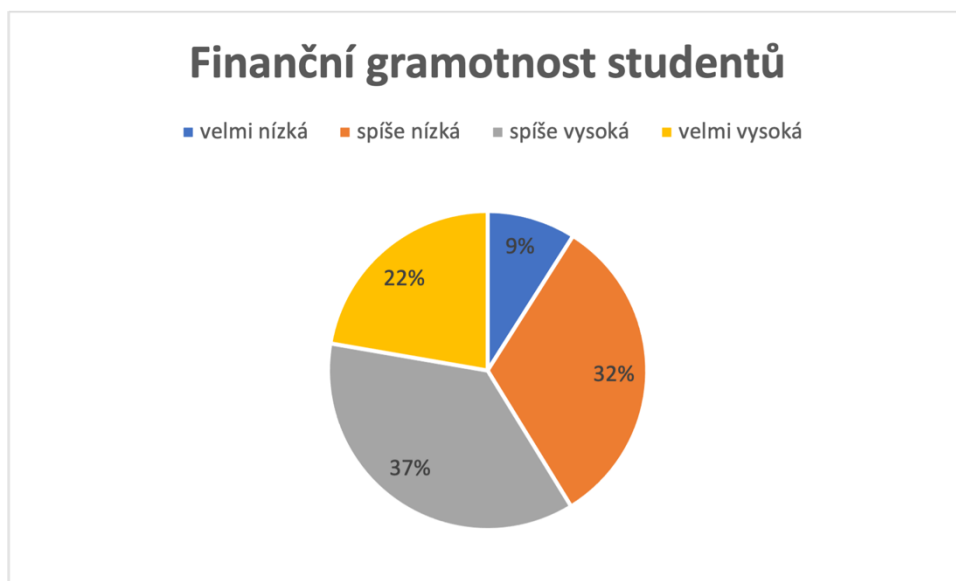
Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Průměrný bodový zisk všech studentů byl zhruba 9,3 bodů. Nadprůměrného výsledku (10 a více bodů) dosáhlo 101 studentů, tedy zhruba 48 %. Studentů, kteří měli výsledek pod průměrem všech studentů bylo cca 52 %. Maximálního bodového zisku dosáhli dva studenti, oba z obchodní akademie. Nejmenší počet získaných bodů z dotazníkové šetření, a to 1 bod, nasbíral jeden student z gymnázia.

Jak již bylo zmíněno výše, výsledný bodový zisk byl zařazen do čtyř kategorií, které byly použity Ministerstvem financí při měření finanční gramotnosti v roce 2020. Velmi nízké úrovně finanční gramotnosti dosahuje 19 studentů a spíše nízké 68 studentů. Nejpočetnější skupina, která má úroveň finanční gramotnosti spíše vysokou obsahuje celkem

77 studentů. Chvályhodný počet 47 studentů vykazuje finanční gramotnost velmi vysokou. Procentuální rozložení úrovně FG najdeme v grafu č. 3.

Graf č. 3: Úroveň finanční gramotnosti studentů středních škol

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

6.4.1 Shrnutí výsledků dle jednotlivých škol

K nalezení odpovědi na otázku:

„Má navštěvovaná škola vliv na úroveň finanční gramotnosti studentů?“,

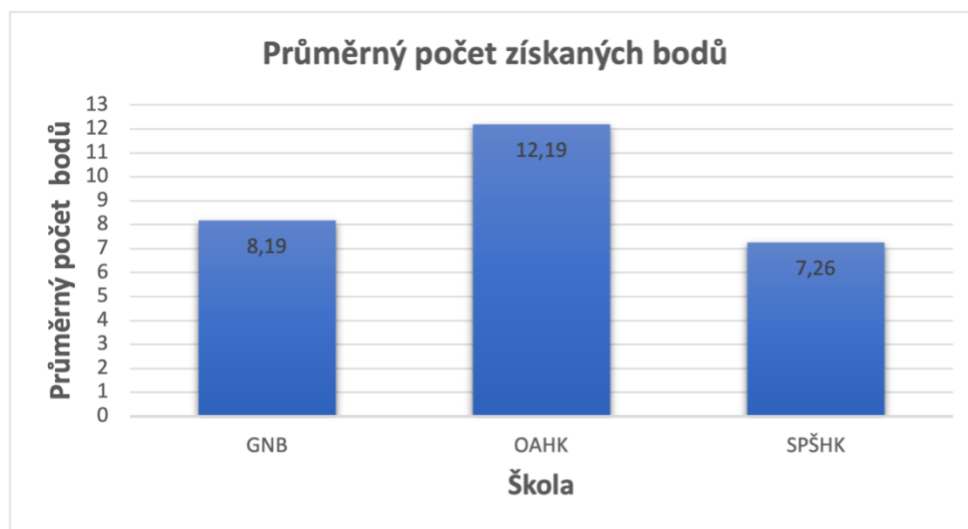
bylo nutné vyhodnotit správné odpovědi studentů z dotazníkového šetření za každou školu zvlášť.

Před samotným srovnáním výsledků, je nutné podotknout, že existují nemalé rozdíly ve výuce finanční gramotnosti na jednotlivých školách. FG na gymnáziu a střední odborné škole je nejčastěji vyučována skrze předměty Základy společenských věd či Občanská nauka. U obchodní akademie je finanční vzdělávání zakomponováno v řadě odborných předmětů, kde tak studenti mají více prostoru pro detailnější pochopení problematiky FG. Z tohoto důvodu se domnívám, že studenti obchodních akademií mohli mít při vyplňování dotazníku výhodu a měli by tak vykazovat vyšší úroveň FG než ostatní studenti.

V grafu č. 4 nalezneme průměrný bodový zisk jednotlivých škol. Průměrné bodové zisky dopadly dle mého očekávání. Nejvíce dominují studenti Obchodní akademie Hradec Králové, kde průměrný bodový zisk činil 12,19 bodů. Na druhém místě se umístili respondenti z Gymnázia Nový Bydžov s průměrných výsledkem 8,19 bodů. Studenti Střední průmyslové školy v Hradci králové skončili na třetím místě, kde v dotazníku průměrně obdrželi 7,26 bodů. Při srovnání výsledků si studenti obchodních akademií vedli zhruba o 5 bodů lépe než studenti střední odborné školy a o 4 body než studenti gymnázií.

Tento značný rozdíl přisuzuji hlavně prostoru věnovanému finančnímu vzdělávání. Respondentům z obchodní akademie je poskytována celá řada předmětů, kde se tato problematika odráží a také je finančnímu vzdělávání poskytnuta nejvyšší časová dotace (viz kapitola 4.2). Dále můžeme konstatovat, že všeobecné zaměření gymnázia ubírá znalosti v oblasti financí. Přestože se škola umístila na druhém místě, průměrný rozdíl v počtu bodů je značný. Umístění SPŠHK může být zapříčiněno, že školní vzdělávací program nepokrývá všechny oblasti FG dle Standardů finanční gramotnosti.

Graf č. 4: Průměrný počet získaných bodů

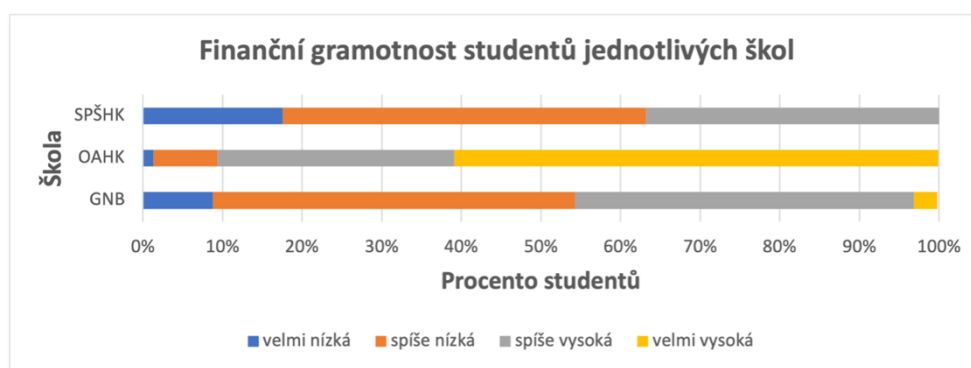

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

Jednotlivé školy byly opět zařazeny do čtyř kategorií, které stanovilo Ministerstvo financí. Nejlepší výsledky je možné vidět u studentů obchodních akademií, kde nadpoloviční většina z nich (60,8 %) vykazuje velmi vysokou úroveň finanční gramotnosti. Ostatní studenti z této školy

mají spíše vysokou úroveň FG a malé procento studentů má spíše nízkou znalost, přičemž pouze jeden student vykazuje znalost velmi nízkou. U studentů gymnázií byly nejvíce četné dvě varianty a to, spíše nízká a spíše vysoká úroveň finanční gramotnosti. Velmi nízkou finanční gramotností disponuje celkem 19 studentů (9 %), kde největší zastoupení mají žáci ze střední odborné školy a to 17,6 %. Ani jeden respondent navštěvující SPŠHK nevykázal velmi vysokou finanční gramotnost. Detailnější výsledky můžeme nalézt v grafu níže.

Graf č. 5: Úroveň finanční gramotnosti studentů dle jednotlivých škol

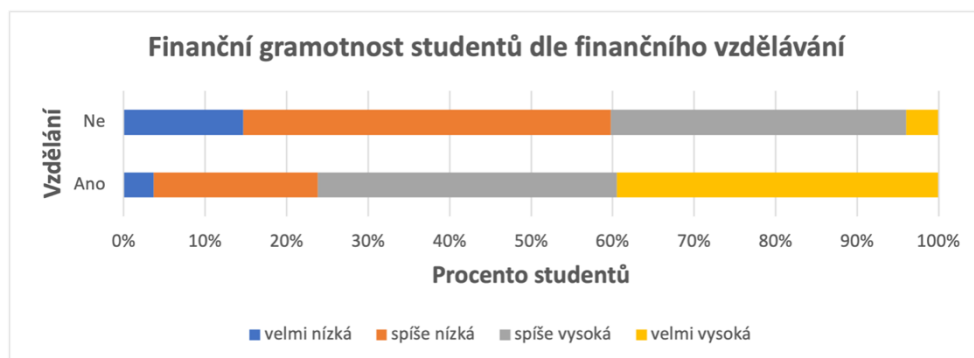

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

6.4.2 Shrnutí výsledků dle poskytnutí finančního vzdělávání

Úroveň finanční gramotnost studentů mohlo také ovlivnit, zda jim na škole byla poskytnuta nějaká forma finančního vzdělání. V tomto případě se studenti dělí zhruba rovnoměrně, jedné polovině dotazovaných respondentů bylo vzdělání ve škole poskytnuto, druhé ne. Na základě této skutečnosti byli respondenti opět zařazeni do čtyř kategorií zjišťujících, jaká je jejich úroveň. Studentům, kterým ve škole nebylo věnováno finanční vzdělávání vykazují spíše nízkou úroveň znalostí v této oblasti. Naopak respondenti ze škol, kde bylo finanční vzdělávání poskytnuto mají spíše vysokou až velmi vysokou úroveň finanční gramotnosti.

Graf č. 6: Úroveň finanční gramotnosti studentů dle finančního vzdělávání

Zdroj: vlastní zpracování dotazníkového šetření

7 Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce byla analýza finanční gramotnosti studentů posledních ročníků na třech vybraných školách s odlišným zaměřením v Královéhradeckém kraji. Práce byla rozdělena na část teoretickou a praktickou, obsahující celkem pět kapitol. První kapitola teoretické části vymezuje základní pojmy a jednotlivé složky finanční gramotnosti. Druhá kapitola se zabývá finančním vzděláváním. Teoretická část je uzavřena kapitolou o rámcovém vzdělávacích programech na středních školách. Jsou zde vymezeny programy na gymnáziích, obchodních akademiích a středních odborných školách. Poslední dvě kapitoly spadají do části praktické a jsou věnovány vlastnímu výzkumu finanční gramotnosti.

Výzkum finanční gramotnosti byl proveden na základě dotazníkového šetření, kde cílovou skupinou byli respondenti posledních ročníků středních škol. Dotazník se skládal z 24 otázek, které byly rozděleny do 6 okruhů: profil respondenta, hospodaření, finanční produkty, peníze, práva spotřebitele a zájem o zlepšení. Celkem bylo obdrženo 211 odpovědí ze tří rozdílných škol, Gymnázium Nový Bydžov, Obchodní Akademie Hradec Králové a Střední průmyslová škola stavební, Hradec Králové.

K vyhodnocení úrovně finanční gramotnosti byla zavedeno bodování jednotlivých odpovědí z testové části dotazníku. Testových otázek bylo celkem 15 a za každou správnou odpověď dostal respondent 1 bod, za špatnou odpověď 0 bodů. Průměrný bodový zisk studentů činil zhruba 9,3 bodů. Z výsledků vyplývá, že 37 % studentů má spíše vysokou úroveň finanční gramotnosti. Studentů, kteří mají spíše nízkou úroveň finanční gramotnosti je 32 %. Pozitivním zjištěním je, že celkem 22 % respondentů vykazuje velmi vysokou finanční úroveň. Zbýlých 9 %, tedy 19 studentů, disponuje velmi nízkou úrovní finanční gramotnosti. Maximálního bodového zisku dosáhli dva studenti, oba z obchodní akademie. Nejmenší počet získaných bodů z dotazníkové šetření, a to 1 bod, nasbíral jeden student z gymnázia.

Dílčím cílem bylo zjistit, jak se liší finanční gramotnost studentů na jednotlivých školách. Mezi zúčastněnými školami si nejlépe vedli studenti z Obchodní Akademie Hradec Králové, kde průměrný bodový zisk z dotazníku činil 12,19 bodů. Na druhém místě se umístili studenti navštěvující Gymnázium Nový Bydžov s průměrných počtem 8,19 bodů. Studenti Střední průmyslové školy v Hradci Králové v dotazníku

průměrně obdrželi 7,26 bodů. Při srovnání výsledků vyplývá, že si studenti z obchodní akademie vedli zhruba o 5 bodů lépe než studenti střední odborné školy a o 4 body než studenti gymnázií. Na základě zjištěných výsledků vyplývá, že studenti obchodní akademie disponují v 60,8 % případů velmi vysokou úrovní finanční gramotnosti, studenti gymnázií (45,5 %) a studenti střední odborné školy (45,6 %) vykazují spíše nízkou úroveň finanční gramotnosti. Studenti obchodní akademie ve všech otázkách dosahovali nejlepších výsledků. To může být zapříčiněno hlavně tím, že ve srovnání s ostatními školami je zde věnováno nejvíce prostoru k výuce témat ovlivňující finanční gramotnost. Na základě výše zmíněného se můžeme domnívat, že výběr střední školy má určitý vliv na úroveň finanční gramotnosti studentů.

Dalším faktorem, který mohl ovlivnit finanční gramotnost studentů je, zda jim ve škole byla poskytnuta nějaká forma finančního vzdělání, mohlo se jednat o samostatný předmět či přednášku v rámci jiného předmětu. V našem případě zhruba polovině studentů bylo finanční vzdělávání poskytnuto, druhé polovině ne. Z výzkumu vyplynulo, že studentům, kterým se dostavila určitá forma finančního vzdělání vykazují spíše vysokou až velmi vysokou úroveň finanční gramotnosti. Naopak u respondentů, kterým ve škole nebylo věnováno finanční vzdělání mají spíše nízkou úroveň znalostí v této problematice.

Nesmíme opomenout, že na úroveň finanční gramotnosti může mít vliv celá řada jiných faktorů. Například rodina, hlavně jaká je její finanční situace, vzdělání rodičů či zda rodiče pracují v ekonomické sféře. Dalšími faktory může být věk, pohlaví, velikost příjmu či místo bydliště jedince. Vliv těchto faktorů na finanční gramotnost studentů by bezpochyby mohlo být možným rozšířením této práce.

Někteří studenti posledních ročníků středních škol budou v blízké době nejspíše činit svá první finanční rozhodnutí. Může se jednat o výběr zaměstnání, hledání nového bydlení a celkové zapojení do běžného života, kde se bezpochyby setkají s oblastí financí a finančními produkty. Z tohoto důvodu by se finančnímu vzdělávání mělo věnovat již na středních školách, aby tak studenti získali správný základ znalostí a mohli je uplatnit ve svém životě. Možným způsobem zvýšení finanční gramotnosti studentů by mohlo být zavedení samostatného předmětu do výuky, který by byl zakotven v jednotlivých rámcových vzdělávacích programech s přesně vymezeným obsahem učiva a časovou dotací. To by vedlo k jednotné výuce finanční gramotnosti na středních školách s odlišným zaměřením a zamezilo se by se tak finančnímu vzdělávání napříč

různými předměty, což vytváří odlišnosti ve finančním vzdělávání na jednotlivých školách. Další možností by mohlo být zavedení přednášek od odborníku z praxe, kteří studentům mohou poskytnout komplexnější pochopení a praktické příklady z dané problematiky. Nesmíme opomenout i snahu a motivaci jedince se ve finanční gramotnosti zlepšovat. Z našeho výzkumu vyplynulo, že valná většina studentů projevila zájem se v této oblasti zlepšovat, proto by bylo vhodné, je v této snaze, co nejvíce podpořit.

Použité zdroje

Knižní zdroje

BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. vyd. Praha: Cofet, 2011. 416 s. ISBN 978-80-9043-961-0.

DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a Luboš SMRČKA. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. Praha: C.H. Beck, 2011. 312 s. ISBN 978-80-7400-008-9.

GITMAN, Lawrence J., Michael D. JOEHNK a Randall S. BILLIN-GSLEY. *Personal financial planning*. 13th edition. United States: South-Western Cengage Learning, 2014. 635 s. ISBN 978-11-119-7164-9.

HVOZDENSKÁ, Jana (ed.). *Finanční gramotnost: workshop*. 1. vyd. Telč: Masarykova univerzita, 2013. 111 s. ISBN 978-80-210-6365-5.

KOCIÁNOVÁ, Helena. *Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co vás neměl kdo naučit*. Olomouc: Anag, 2012. 151 s. ISBN 978-80-726-3767-6.

MANKIW, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 763 s. ISBN 978-80-7169-891-3.

SPROW FORTÉ, Karin, Edward W. TAYLOR a Elizabeth J. TISDELL, ed. *Financial literacy and adult education*. San Francisco: Jossey-Bass, 2014. New directions for adult and continuing education. 104 s. ISBN 978-1-118-85003-9.

ŠKVÁRA, Miroslav. *Finanční gramotnost*. 1. vyd. Praha: Miroslav Škvára, 2011. 219 s. ISBN 978-80-9048-230-2.

ŠKVÁRA, Miroslav. *Finanční gramotnost*. 2. vyd. Praha: Miroslav Škvára, 2016. 284 s. ISBN 978-80-9048-230-2.

Internetové zdroje

Český statistický úřad. *Inflace, míra inflace* [online]. 2021 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace

ČNB. *Co to je inflace?* [online]. 2018 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-to-je-inflace/>

Gymnázium, Střední odborná škola a Vyšší odborná škola, Nový Bydžov. *Školní vzdělávací program* [online]. 2019 [cit. 19.04.2022]. Dostupné z: <https://www.gnb.cz/dokumenty/ds-1082/p1=2117>

Ministerstvo financí ČR. *Definice finanční gramotnosti* [online]. 2017 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#gramotnost>

Ministerstvo financí ČR. *Finanční vzdělávání a jeho vývoj v ČR*. 2019 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: https://amsp.cz/wp-content/uploads/2020/01/N%C3%A1rodn%C3%AD-startegie-finan%C4%8Dn%C3%ADho-vzd%C4%9Bl%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD-mp_ALBSBJBMDU8I.pdf

Ministerstvo financí ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2010* [online]. 2010 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/31443/>

Ministerstvo financí ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0* [online]. 2019 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mf/strategie/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0?typ=o>

Ministerstvo financí ČR. *Státní rozpočet* [online]. 2021 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Informacni-le-tak_2021_Statni-rozpocet-v-kostce_v01.pdf

Ministerstvo financí ČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. 2007 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf

Ministerstvo financí ČR. *Výsledky měření finanční gramotnosti 2020: CELKOVÉ VÝSLEDKY* [online]. 2020 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/vysledky-mereni-financni-gramotnosti-20-3286>

Ministerstvo financí ČR. *Základní informace / OECD /* [online]. 2021 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/oecd/zakladni-informace>

Ministerstvo financí ČR. *Zásady standardu finanční gramotnosti*. 2017 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2017_Standard-financni-gramotnosti.pdf

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro obchodní akademie* [online]. 2020 [cit. 05.11.2021]. Dostupné z: <http://zpd.nuov.cz/RVP/ML/RVP%206341M02%20Obchodni%20akademie.pdf>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání* [online]. 2020 [cit. 05.11.2021]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-stredniho-odborneho-vzdavani-rvp-sov/obory-e/36-stavebnictvi-geodezie-a-kartografie/>

Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcové vzdělávací programy* [online]. 2019 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp>

Národní ústav pro vzdělávání. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. 2020 [cit. 05.11.2021]. <http://archiv-nuv.npi.cz/t/rvp-programy-gymnazia.html>

Novotný, Radovan. *Rodinný rozpočet* [online]. 2009 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/rodinny-rozpocet-jak-vytvorit-svuj-rozpocet/>

Obchodní akademie. OA, SOŠ a JŠ Hradec Králové. *Školní vzdělávací program* [online]. 2018 [cit. 19.04.2022]. Dostupné z: <https://www.oahk.cz/dokumenty/>

OECD. *Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting and Internationally Comparable Survey of Financial*

Literacy [online]. 2011 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z:
<https://www.oecd.org/finance/financialeducation/49319977.pdf>

RNDr. Jana Palečková, Mgr. Lucie Řezáčová, Vladislav Tomášek. *Mezinárodní šetření PISA 2012 - Finanční gramotnost patnáctiletých žáků, Česká školní inspekce*. 2014 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z:
http://www.csicr.cz/html/PISA-FG/resources/_pdfs_/Zprava_PISA_financni_gramotnost_.pdf

SPŠ stavební Hradec Králové. *Školní vzdělávací program* [online]. 2021 [cit. 19.04.2022]. Dostupné z: https://www.spsstavhk.cz/files/dokumenty/SVP/up_stavebnictvi_2021.pdf

Zákony pro lidi. 526/1990 Sb. *Zákon o cenách* [online]. 2017 [cit. 31.10.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-526>

Příloha A Dotazník finanční gramotnosti

Finanční gramotnost studentů středních škol

Dobrý den,

ráda bych Vás poprosila o vyplnění krátkého dotazníku, který se váže k mé bakalářské práci na téma Finanční gramotnost studentů středních škol. Získané odpovědi poslouží jako zdroj informací pro praktickou část mé práce. Vyplnění dotazníku Vám zabere maximálně 5 minut a moc mi tím pomůžete. Odpovědi jsou zcela anonymní.

Předem Vám mockrát děkuji za Váš čas a ochotu.

Veronika Škutchanová,

studentka Financí na Masarykově univerzitě.

1 Pohlaví:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

☐ muž ☐ žena

2 Škola:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

☐ gymnázium ☐ obchodní akademie ☐ střední odborná škola

3 Myslíte si, že se vyznáte v problematice finanční gramotnosti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

☐ rozhodně ano ☐ spíše ano ☐ spíše ne ☐ rozhodně ne

4 Nejvíce vědomostí z oblasti finanční gramotnosti jsem získal(a):

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

☐ ve škole ☐ samostudiem (např. internet, knihy...) ☐ od rodiny

☐ jinak:

DOTAZNÍK FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Finanční gramotnost studentů středních škol

5 Byla vám ve škole poskytnuta nějaká forma vzdělání týkající se finanční gramotnosti (např. samostatný předmět, přednáška v rámci jiného předmětu)?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

☐ ano ☐ ne

6 Jaké máte zdroje příjmu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ kapesné ☐ přivýdělek z brigády ☐ žádné

☐ jiné:

7 Jak nakládáte s penězi?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ peníze si šetřím ☐ veškeré peníze většinou utratím ☐ kupuji jen potřebné, část peněz mi většinou zůstane

☐ jiné:

8 Který úvěr bude podle vás výhodnější (z pohledu placených úroků) – ten, který bude úročen 1 % p.m. nebo ten, který bude úročen 10 % p.a.?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

☐ 1 % p.m. ☐ 10 % p.a. ☐ nelze srovnat, protože jedna sazba je p.a. a druhá p.m. ☐ nevím

9 Co znamená pojem anuita?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

☐ pravidelná splátka v proměnlivé výši ☐ pravidelná splátka ve stejné výši ☐ jednorázová splátka ☐ nevím

10 Který ukazatel nejlépe popisuje, kolik bude úvěr skutečně stát?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

☐ úroková sazba ☐ RPSN (roční procentní sazba nákladů) ☐ výše poplatků za uzavření úvěrové smlouvy ☐ nevím

11 Představte si, že jste na spořicí účet uložil(a) 100 Kč a garantovaný úrok jsou 2 % ročně. Na tomto účtu neprovedete žádné další platby ani výběry. Kolik peněz by na tomto účtu bylo za pět let?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ méně než 110 Kč ☐ přesně 110 Kč ☐ více než 110 Kč ☐ nevím

12 Představte si, že investujete částku 3000 Kč. Dal(a) byste za stejné období přednost výnosu 15 % z investované částky nebo výnosu 300 Kč?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ 300 Kč ☐ 15 % z investované částky ☐ oba výnosy jsou stejně výhodné ☐ nevím

13 Vyberte, které z následujících výroků považujete za pravdivé?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Investice s vysokým výnosem obvykle znamená vysoké riziko. ☐ Investice s vysokým výnosem obvykle znamená nízké riziko. ☐ Výše výnosu a riziko spolu nesouvisí. ☐ Nevím.

14 Vyberte pravdivé tvrzení o kreditní a debetní kartě:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ debetní kartou čerpám pouze své peníze a kreditní kartou si půjčuji od banky. ☐ kreditní kartou čerpám pouze své peníze a debetní kartou si půjčuji od banky. ☐ debetní a kreditní karty se v ničem neliší. ☐ nevím

15 Co znamená pojem kontokorent?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ bezúčelná půjčka ☐ účet, na kterém je možné čerpat do mínusu ☐ pevně stanovený úrok ☐ nevím

16 Které pojištění uzavřete, pokud se chcete pojistit proti krádeži elektroniky ve své nemovitosti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ pojištění nemovitosti ☐ pojištění domácnosti ☐ pojištění odpovědnosti ☐ nevím

DOTAZNÍK FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Finanční gramotnost studentů středních škol

17 Jaká byla v roce 2021 roční míra inflace v ČR?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ 0 - 2,5% (včetně) ☐ 2,5 - 5% (včetně) ☐ více než 5% ☐ nevím

18 Pokud by se současná míra inflace zvýšila, co by se stalo s penězi uloženými v bance?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ Při výběru bychom dostali méně peněz, než jsme vložili a také bychom si tak za vybrané peníze toho méně koupili. ☐ Při výběru bychom dostali stejně nebo i více peněz, než jsme vložili, ale koupili bychom si za ně méně. ☐ Inflace peníze uložené v bance neovlivní. ☐ Nevím.

19 Jaká je základní sazba DPH v České republice?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ 15% ☐ 19% ☐ 21% ☐ nevím

20 Kolik činí základní sazba minimální mzdy v ČR v roce 2022?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ 17 100 Kč ☐ 16 200 Kč ☐ 14 600 Kč ☐ nevím

21 Jsou vklady v bankách pojištěny včetně úroků?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ ano, vždy ☐ záleží na textu smlouvy ☐ ne ☐ nevím

22 Jaká je nejdelší lhůta, za kterou musí být vyřízena reklamacce?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ 14 dní ☐ 30 dní ☐ 60 dní ☐ nevím

23 Měl(a) byste zájem se zlepšit v oblasti finanční gramotnosti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ☐ ano ☐ ne

DOTAZNÍK FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Finanční gramotnost studentů středních škol

24 Pokud ano, tak kde a jakou formou byste se chtěl(a) finančně vzdělávat a získávat informace z oblasti financí?

Nápověda k otázce: *Může se jednat o samostatný předmět ve škole, přednáška, kurz, prostě cokoli vás napadne :).*